

‘Kunst en kunde van het vrijeschoolonderwijs op afstand’

Rapport naar aanleiding van landelijk onderzoek - Voortgezet onderwijs

Rapport naar aanleiding van landelijk onderzoek:

‘Kunst en kunde van het vrijeschoolonderwijs op afstand’

Voortgezet onderwijs

©, september 2020
BVS-schooladvies
Bureau Jeugd & Media
De Vereniging van Vrijescholen

VERENIGING van vrijescholen

Bureau
Jeugd & Media

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Methodologie	5
2.1 Ontwikkeling vragenlijst	5
2.2 Aantal respondenten en werkwijze	6
2.3 Gebruikte termen en systemen	7
3. Resultaten Analyse	9
3.1 Over de respondenten	9
3.2 Hoe heb je het afstandsonderwijs georganiseerd?	9
3.3 Lesstofaanbod: hoe en hoe vaak	14
3.3 Evalueren en monitoren	17
3.4 Contact met de leerlingen, individueel en in groepen	21
3.5 Contact binnen het team	25
3.6 Contact met ouders	27
3.7 Wat vind jij? Is de essentie van het vrijeschoolonderwijs over te brengen op afstand?	28
4. Conclusies	36
5. Aanbevelingen	40

1. Inleiding

Door de coronacrisis werden alle scholen genoodzaakt om op 16 maart hun deuren te sluiten en hun onderwijs op afstand vorm te geven. Docenten, teamleiders, rectoren en bestuurders van vrijescholen stonden voor de grote opgave om de afstand tussen hun leerlingen te overbruggen. Want juist nabijheid en onderlinge verbondenheid zijn kernwaarden van vrijeschoolonderwijs.

Indrukwekkend was de creativiteit die vrijkwam bij leraren om hun leerstof over te brengen en in contact te treden met hun leerlingen. Flipping the Classroom werd in deze tijd een innovatie die zijn vruchten afwierp. Originele filmpjes waarin leraren met flair een lesonderdeel uitlegden of leerlingen hun opdracht presenteerden gingen viral. Creatieve samenwerkingsopdrachten en online werksessies voor het profielwerkstuk met gedeeld scherm werden ontworpen en georganiseerd.

Als we de nieuwsberichten mogen geloven, ging het hele Nederlandse onderwijs binnen de kortste keren online. Dat de werkelijkheid weerbarstiger was dan werd voorgesteld, hoorden we via de Meet Ups die BVS-schooladvies organiseerde om ervaring en kennis uit te wisselen over afstandsonderwijs.

Er waren scholen die direct met een reddingsplan in de weer gingen waarbij doel, middel en digitaal platform en frequentie van contact met leerlingen en klassen door de schoolleiding werden voorgeschreven. Er waren ook scholen waarbij leraren zelf mochten bepalen of en hoe ze online contact onderhielden met hun leerlingen. Bij de laatste groep kon het gebeuren dat er daardoor op dezelfde school grote onderlinge verschillen waren tussen klassen. Dit leverde in sommige gevallen veel onrust op onder leerlingen en ouders.

Door de grote verscheidenheid aan werkwijzen, deden leraren allerlei ervaringen op met verschillende digitale platforms, waarbij er groot enthousiasme was over de mogelijkheden waarover deze digitale platforms beschikten. Maar er ontstond ook chagrijn. Het ene digitale platform functioneerde niet, of haperde, waardoor het wezenlijke van het vrijeschoolonderwijs verloren ging.

Wat kunnen scholen van elkaar leren? Wanneer en op welke manieren kunnen scholen digitale tools inzetten om het leerproces van leerlingen te bevorderen, contact tot stand te brengen of feedback te geven op het leerproces? Door een evaluerend onderzoek te doen, hopen we een aantal van deze vragen te kunnen beantwoorden. We hebben ervoor gekozen om in dit evaluerend onderzoek terug te kijken op de inzet, frequentie en het doel van het gebruik van digitale middelen, waardoor we inzicht krijgen in de keuzes die scholen gemaakt hebben en waarbij scholen van elkaar kunnen leren wanneer er opnieuw een lockdown plaatsvindt. De uitkomsten van ons onderzoek kunnen rectoren en bestuurders helpen bij het maken van keuzes. Ook docenten kunnen veel leren van hoe hun collega's op andere scholen hun onderwijs op afstand hebben vormgegeven.

In opdracht van de grote besturen van vrijescholen in Nederland hebben we zowel voor het primair- als voor het voortgezet onderwijs een vragenlijst ontwikkeld en uitgezet.

Naast dit evaluerend onderzoek hebben we interviews georganiseerd met leraren per jaarlaag, van kleuterklas tot klas 12 om inspirerende voorbeelden, ontworpen tijdens afstandsonderwijs, te verzamelen en beschikbaar te stellen via De Vereniging van vrijescholen.

Tot slot willen we graag onze dank uitspreken aan Jeanneke Brosky, Hans Passenier en Ineke Gelder voor hun bijdrage aan dit onderzoek.

Freek Zwanenberg, Bureau Jeugd & Media
Elard Pijnaken, BVS-schooladvies

2. Methodologie

2.1 Ontwikkeling vragenlijst

We hebben ervoor gekozen om een vragenlijst te ontwerpen die zowel kwantitatief is als kwalitatief. Met het kwalitatieve deel van de vragenlijst kunnen we het kwantitatieve deel beter duiden, en taal geven aan de percentages en aantallen. De vragenlijst is niet gevalideerd. Doordat er een team van vier adviseurs betrokken is geweest bij het ontwerp, en na de testfase een aantal variabelen is aangepast en verduidelijkt, is onzes inziens kwaliteit ervan gewaarborgd.

We kozen voor onderstaande onderwerpen, die we hebben gerangschikt volgens de ordening waarop de meeste leraren hun lessen-op-afstand vormgaven. De eerste set van drie onderwerpen heeft betrekking op de concrete les die leraren gaven op afstand.

■ **Organisatie afstandsonderwijs**

- Welke soort onderwijs heb je op afstand verzorgd?
- Via welke digitale leeromgeving(en) heb je leerstof aangeboden?
- Hoe tevreden ben je over het gebruik van de door jou gebruikte digitale leeromgeving(en)?
- Wil je je beoordeling van de digitale leeromgeving toelichten in één zin?
- Als je geen digitale leeromgeving gebruikte, hoe heb je dan je lesstof aangeboden?
- Hoe tevreden ben je over deze manier van lesstof aanbieden?
- Wil je je beoordeling van deze manier van lesstof aanbieden toelichten in één zin?

■ **Lesstofaanbod**

- Periode onderwijs: hoe heb je de inhoud van de lesstof overgebracht? (Gemiddeld per week per klas)
- Vaklessen: hoe heb je de inhoud van de lesstof overgebracht? (Gemiddeld per week per klas, incl. kunst en bewegingsvakken)
- In hoeverre ben je tevreden over hoe je de lesstof hebt aangeboden?
- Waar ben je het meest enthousiast over en waarom?
- Waar ben je het minst enthousiast over en waarom?

■ **Evalueren en monitoren**

- Hoe lieten leerlingen weten dat zij de opdrachten af hadden?
- In welke vorm leverden de leerlingen hun huiswerk aan?
- Op welke manier(en) heb je getoetst?
- Gaf je een reactie aan de leerlingen als je hun werk ontving?
- Hoe gaf je feedback over het gemaakte werk?
- Ontstond er een conversatie met de leerling over het gemaakte werk en de feedback?
- In hoeverre ben je tevreden over hoe de leerlingen met de gegeven feedback omgingen?
- In hoeverre ben je tevreden over hoe je zicht hield op het werk van de leerlingen?
- In hoeverre ben je tevreden over hoe je zicht hield op de ontwikkeling van de leerlingen?
- In hoeverre zou je het een volgende keer anders doen en hoe dan?

De tweede set van drie onderwerpen betrof het contact met leerlingen, ouders en het team omdat bij het geven van lessen het van wezenlijk belang is om het contact met betrokkenen te verzorgen.

■ **Contact met de leerlingen**

- Hoe is er contact geweest met individuele leerlingen?
- Indien een conferentietool is gebruikt voor contact met individuele leerlingen, welke conferentietool heb je dan (hoofdzakelijk) gebruikt?
- Hoe tevreden was je over het gebruik van deze conferentietool voor het contact met individuele leerlingen?
- Wat ging goed, wat vond je lastig?

- Op welke wijze is er contact geweest met groepen leerlingen?
- Indien je een conferentietool voor het contact met groepen leerlingen gebruikte, hoe tevreden was je daarover?
- Wat ging goed, wat vond je lastig?
- Heb je de verbinding tussen leerlingen bevorderd en zo ja hoe?
- **Contact met het team**
 - Welke vergaderingen zijn op afstand gevoerd?
 - Welke conferentietool is voornamelijk gebruikt bij het vergaderen op afstand?
 - Hoe tevreden ben je over deze vorm van contact met het team?
 - Kan je je antwoord toelichten?
- **Contact met ouders**
 - Had je contact met de ouders over de voortgang van hun kind(eren)?
 - Indien er contact was, via welke tool(s) verliep dit contact?
 - In hoeverre ben je tevreden over het contact met de ouders via deze digitale tool?

Als laatste onderwerp wilden we dat leraren stelling zouden nemen over wat het afstandsonderwijs hen heeft gebracht, maar ook of hun houding ten opzichte van digitale middelen door de coronacrisis is veranderd. Wij vonden dit van belang omdat deze noodzakelijke digitalisering van invloed is geweest op de affiniteit met digitale middelen en de bruikbaarheid ervan voor het geven van vrijeschoolonderwijs.

- **Peiling: wat vind jij?**
 - Stelling 1 - Als docent is het mij prima gelukt om vrijeschoolonderwijs op afstand te verzorgen
 - Stelling 2 - Het is mij prima gelukt om ook op afstand in verbinding te blijven met de hele klas
 - Stelling 3 - Het is mij prima gelukt om ook op afstand in verbinding te blijven met individuele leerlingen
 - Stelling 4 - Ik hoop dat ik nooit meer afstandsonderwijs hoef te geven
 - Stelling 5 - Mijn onderwijsaanbod is rijker geworden door de crisis.
 - Peiling - Door de versnelde digitalisering in maart-april-mei was er weinig tijd om stil te staan bij de 'negatieve bijwerkingen' van werken met digitale tools. Geef hieronder aan welke thema's wat jou betreft meer aandacht verdienen indien er weer een lockdown komt:
 - effecten van langdurig beeldschermgebruik
 - De te grote macht van techbedrijven in het onderwijs
 - Zorgen rondom privacy door het gebruik van onveilige tools
 - Algemene visie op ICT-gebruik in het vrijeschoolonderwijs
 - Menskundige achtergronden op ICT-gebruik
 - Hoe stond je voor de crisis als docent tegenover lesgeven met digitale middelen?
 - Hoe sta je nu als docent tegenover lesgeven met digitale middelen?
 - Stel er komt weer een lockdown, wat ga je dan absoluut anders doen qua afstandsonderwijs?

2.2 Aantal respondenten en werkwijze

Er zijn 20 vrijescholen VO (inclusief de bij ons bekende nieuwe initiatieven), variërend in grootte, aangeschreven. Wij hebben via verschillende kanalen het aantal docenten (dus niet aantal fte) dat werkzaam was proberen te achterhalen, maar deze gegevens konden ons niet overhandigd worden. Daarom zijn wij uitgegaan van een ruwe schatting van ca. 1000 docenten.

Wij hebben de administraties van scholen aangeschreven, ons eigen netwerk benaderd en de rectoren van alle scholen een briefing gestuurd om de link naar de vragenlijst op te nemen in hun interne mededelingen. Enkele rectoren hebben aangegeven de vragenlijst niet onder de aandacht te willen brengen bij hun leraren, wegens de werkdruk die vlak voor de zomervakantie ontstond op hun school. Omdat de vragenlijst anoniem is ingevuld, kunnen we geen uitspraak doen over welke scholen er wel of niet hebben meegedaan aan het onderzoek.

Wij hebben twee keer een herinnering verzonden en via sociale media ruchtbaarheid gegeven aan het onderzoek. 173 docenten, afkomstig uit verschillende vrijescholen verspreid door het land, hebben de

vragenlijst ingevuld (een respons van ca. 17,3%), waarbij ook de open vragen door het merendeel zijn beantwoord (gemiddeld 152 reacties per open vraag). Wij hadden een minimum van 150 vastgesteld als streefgetal om het onderzoek uit te kunnen voeren. Dat is ruimschoots behaald, waardoor we een representatief beeld kunnen geven van de bevindingen van de ervaringen van vrijeschoolleraren bij het geven van onderwijs op afstand.

2.3 Gebruikte termen en systemen

Digitale tool:

Algemene term voor zowel digitale (huis)werk- als -communicatiemiddelen

Digitale middelen:

Zelfde betekenis als hierboven, alles met een beeldscherm, maar ook apps en andere software

Conferentietool:

Digitaal communicatie- en samenwerkkanaal waarmee je (met groepen) kunt videobellen. Bijv. Zoom, Microsoft Teams, Google Meet. Ook wel *videoconferentietool* genoemd.

Digitale leeromgeving:

Een online platform, ook wel 'elektronische leeromgeving' genoemd waarop leerkrachten hun lesmateriaal kunnen aanbieden en leerlingen hun huiswerk kunnen inleveren en laten beoordelen. Er kan ook met elkaar gecommuniceerd worden, al dan niet via chat of videobellen. Voorbeelden: itslearning, Magister, Google Classroom. Tijdens het ontwikkelen van de vragenlijst is de term 'digitale leeromgeving' wellicht niet specifiek genoeg gedefinieerd, hetgeen soms voor verwarring zorgde. Is Microsoft Teams bijvoorbeeld een digitale leeromgeving? Dit platform is wel als zodanig ingezet, maar is eigenlijk meer bedoeld als samenwerktool.

Digitale middelen die in het onderzoek genoemd zijn:

Magister:

Oorspronkelijk een digitaal school-administratiepakket waar later een leeromgeving aan toegevoegd is. Bevat dus ook een roosterplanner en absentieregistratie. Docenten kunnen er zowel bestaande lesmethodes als eigen materiaal aanbieden in de vorm van studiewijzers. Huiswerk wordt er ingeleverd, toetsen gemaakt, er wordt feedback gegeven door docenten. De ontwikkeling van leerlingen wordt bijgehouden. Er is een integratie met Office 365 en Google for Education.

Meer lezen: <https://www.magister.nl/>

Itslearning:

Digitale leeromgeving (ELO) waarin docenten vakken en planners aanmaken en hun eigen en bestaand lesmateriaal aanbieden. Leerlingen hebben een eigen portfolio, ze kunnen opdrachten inleveren en toetsen maken, en er kan onderling gecommuniceerd worden. Er is een goede integratie met Google for Education en Microsoft Office 365.

Meer lezen: <https://itslearning.com/nl/>

Google Classroom:

Digitale leeromgeving van Google waarin de leraar zelf opdrachten kan plaatsen, groepen aan kan maken en kan communiceren met leerlingen. Leerlingen kunnen ook gemakkelijk samenwerken via Classroom en er zijn talloze apps die geïntegreerd kunnen worden.

Classroom is onderdeel van Google for Education, waaronder ook G Suite en het gebruik van chromebooks vallen. Videobellen vanuit Classroom kan met Google Meet (zie hieronder).

Meer lezen: https://edu.google.com/intl/nl_ALL/products/classroom/?modal_active=none

Microsoft Teams:

Digitale omgeving waar leraren met leerlingen kunnen videobellen, groepschats houden, bestanden delen en digitale opdrachten klaarzetten. MS Teams is gekoppeld aan MS Office365, waardoor alle bekende Officediensten (Word, PowerPoint, Excel) gemakkelijk met elkaar gedeeld kunnen worden met behulp van Sharepoint. MS Teams wordt ook door veel lerarenteams gebruikt om online te vergaderen.

Meer lezen: <https://www.microsoft.com/nl-nl/education/products/teams>

Google Meet:

Conferentietool van Google om individueel of met een groep te vergaderen. Bestanden, presentaties, video's en links kunnen gemakkelijk gedeeld worden.

Meer lezen: <https://apps.google.com/meet/how-it-works/>

Zoom:

Conferentietool die het mogelijk maakt te vergaderen met (grote) groepen. Er kunnen momenteel 49 mensen in beeld verschijnen. Bestanden en presentaties kunnen gemakkelijk gedeeld worden.

Meer lezen: <https://zoom.us/>

OneDrive:

Online opslag van gegevens door Microsoft. Vergelijkbaar met Dropbox en Google Drive. Het is mogelijk om een mappenstructuur aan te leggen en op die manier online lessen aan te bieden.

Big Blue Button:

Een open source (gratis software, geen eigenaar) conferentietool waarmee je online presentaties en lessen kunt verzorgen. Er kunnen peilingen gedaan worden en er kan gebruik gemaakt worden van breakout rooms. Bij integratie in Moodle (open source digitale leeromgeving) kan ook een 'virtual classroom' worden aangemaakt.

Meer lezen: <https://bigbluebutton.org/>

3. Resultaten Analyse

In dit deel van het rapport worden kort de resultaten besproken per vraag uit de vragenlijst.

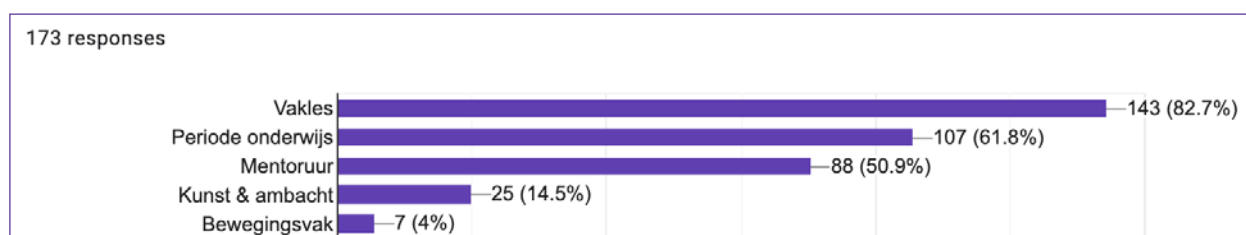
3.1 Over de respondenten

De vragenlijst is door 173 onderwijsgeevenden ingevuld. Waarbij 56% van de respondenten periodeonderwijs verzorgd heeft; 55% van de respondenten is mentor en 92% van de respondenten geeft vaklessen. Behalve door docenten is de vragenlijst ook door teamleiders ingevuld (4%) waarbij voor < 1% ook allerlei andere taken en functies worden genoemd zoals; decaan, leerlingbegeleider, coach, conrector, zorgcoördinator etc.

Van de respondenten gaf 36% les in de middenbouw en 46% in de bovenbouw. Het resterend percentage van 18% gaf of aan beide afdelingen les, of koos zelf voor een andere omschrijving (zoals; kunstvakken van klas 7 tot en met 10).

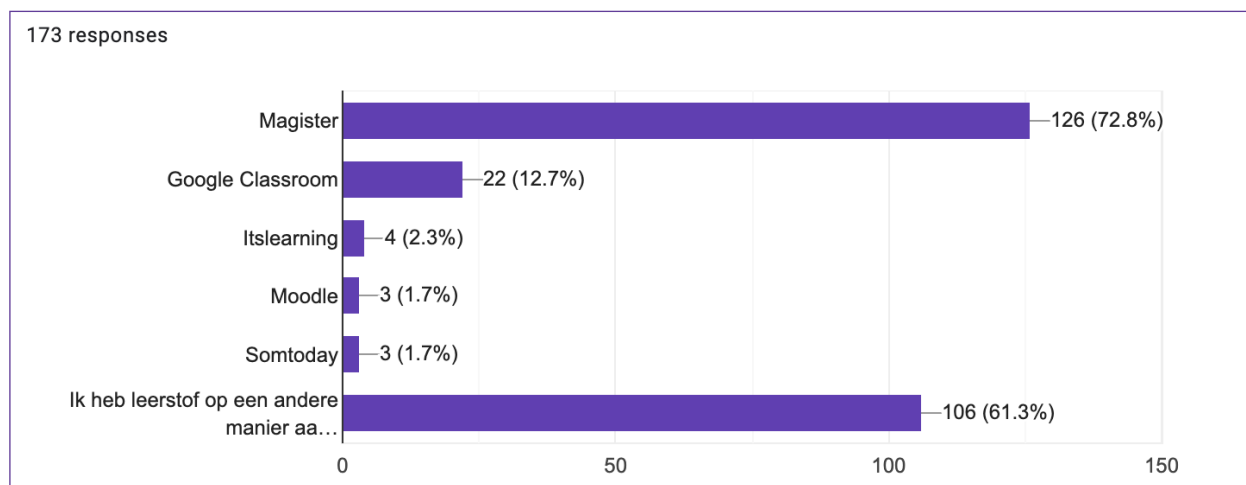
3.2 Hoe heb je het afstandsonderwijs georganiseerd?

■ Welke soort onderwijs heb je op afstand verzorgd?

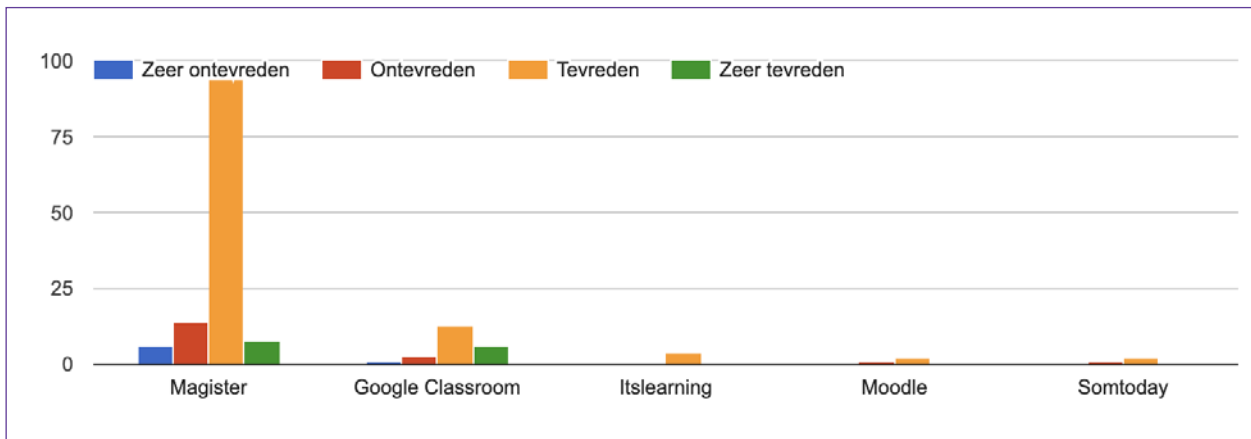
Een grote meerderheid van de respondenten heeft vaklessen op afstand verzorgd (82.7%). Maar ook periode-onderwijs is veel online gegeven (61.8%) en door de helft van de leraren ook het mentoruur (50.9%). Kunst en ambacht (14.5%) en bewegingsvakken (4%) zijn beduidend minder verzorgd op afstand.

■ Via welke digitale leeromgeving(en) heb je leerstof aangeboden?

Opvallend veel docenten hebben hun leerstof aangeboden via Magister (72.8%). Google Classroom volgt als tweede keus (12.7%) maar is veel minder vaak gebruikt dan Magister. Daarnaast valt op dat een grote groep aangeeft de lesstof op een andere manier dan via een digitale leeromgeving aangeboden te hebben (61.3%).

■ **Hoe tevreden ben je over het gebruik van de door jou gebruikte digitale leeromgeving(en)?**

Docenten zijn in groten getale tevreden over Magister om lesstof digitaal aan te bieden. Ook over de andere digitale leeromgevingen lijkt men tevreden voor zover ze gebruikt zijn.

■ **Wil je je beoordeling van de digitale leeromgeving toelichten in één zin?**

113 responses

Algemeen

Een aantal leraren geeft aan dat het werken met al vertrouwde systemen prettig was en zorgde voor rust en regelmaat. Veel leraren gaven aan hun digitale vaardigheden verbeterd te hebben. Sommige leraren geven aan dat ze veel werk hebben gehad bij het vormgeven van afstandsonderwijs met verschillende digitale tools. Of er nu intensiever met al bestaande systemen van de school gewerkt moest worden of dat leraren zelf digitale tools mochten uitproberen, in beide gevallen gaven veel leraren aan het lastig te vinden om thuis te raken in de systemen en de mogelijkheden optimaal te gebruiken. Daarbij had een aantal leraren last van de overvloed aan digitale mogelijkheden, waardoor er volgens hen vrij snel chaos ontstond, ook voor de leerlingen.

Leraren die aangeven dat hun school ervoor gekozen heeft om de bestaande systemen in te zetten of te optimaliseren bij het vormgeven van afstandsonderwijs zijn hier tevreden over. Hierbij wordt verreweg het vaakst Magister genoemd als systeem voor het geven van huiswerk, het inleveren van werk en als communicatiekanaal met leerlingen en ouders. Naast Magister werd volgens veel leraren een conferentietool ingezet om online les te kunnen geven.

Wel geven sommige leraren aan dat de chaos die soms op scholen volgens hen ontstond verminderd had kunnen worden, als er vanuit een duidelijke vrijeschoolvisie keuzes gemaakt zouden worden.

Magister

Door het afstandsonderwijs had Magister een andere invulling nodig dan volgens veel leraren gangbaar was. Magister geeft een helder en compleet overzicht van wat de leerlingen moeten doen, wanneer en hoe. Het biedt houvast en duidelijkheid; ook voor ouders, volgens de meeste leraren. De meeste scholen en leraren hebben het werken met Magister geïntensiveerd. Magister heeft meer mogelijkheden dan vooralsnog toegepast werd, volgens een flink aantal leraren. Daarbij werd de ELO-functie van Magister expliciet genoemd als van grote toegevoegde waarde. Wel werd aangegeven dat het gebruik maken van Magister en met name van de ELO-functie scholing vraagt voordat zowel leerlingen als docenten hiermee goed overweg kunnen. Als nadeel van Magister wordt aangegeven dat bij het inladen van een nieuw rooster ook het opgeven huiswerk vanuit het verleden overschreven wordt en dus niet meer inzichtelijk is. Dat is volgens een aantal leraren erg vervelend. Ook geven sommige leraren aan dat Magister veel meer mogelijkheden biedt dan worden ingezet. Zij vinden dat in het gebruik van Magister visie ontwikkeld moet worden en keuzes moeten worden gemaakt.

Enkele leraren vinden Magister verouderd. Er moet te veel geklikt worden en is er geen directe interactie mogelijk, en het is bij het opgeven van toetsen verouderd en omslachtig.

Google Classroom

Over het gebruik van Google Classroom zijn de meeste leraren erg enthousiast. Ze vinden het gemakkelijk en toegankelijk voor leerling & docent. In combinatie met Google Agenda én school-Gmailadressen en in sommige gevallen ook nog Google Meet verliep het verzorgen van afstandsonderwijs gestructureerd. Google Classroom brengt volgens leraren die hiervan gebruik hebben gemaakt veel mogelijkheden samen in één platform. Volgens hen is het leerlingwerk dat per klas en per leerling geordend kan worden navolgbaar. Hierdoor houdt zowel de leraar als de leerling het overzicht.

Enkele leraren die zowel met Magister als Google Classroom werkten, geven aan dat Google Classroom veel prettiger werkt dan Magister.

Wel geven enkele leraren aan dat ze te weinig hadden geoefend met Google Classroom, waardoor ze er onvoldoende profijt van konden hebben. Eén leraar was van mening dat niet alle computers/laptops gekoppeld konden worden aan Google Classroom.

itslearning

Enkele leraren werkten met itslearning, naar tevredenheid. Maar ook werd door een enkele leraar aangegeven dat itslearning vraagt om training en oefening om er goed mee te kunnen leren werken.

Google Meet

Google Meet werd door enkele leraren gebruikt als conferentietool. Hoewel men positief was, vond men het online lesgeven een hele kluit.

Zoom

Prima tool volgens de leraren die deze conferentietool hebben gebruikt. Zij geven aan dat ze goede ervaringen hebben met toepassingen als scherm delen, whiteboard en de Breakout Rooms. In combinatie met individueel contact, bijvoorbeeld via FaceTime, werkte Zoom volgens de meeste leraren prettig bij online lesgeven. Goede combinatie met Magister, meer heb je niet nodig, behalve echt contact, volgens sommige leraren. Een paar keer wordt genoemd dat het werken met Breakout Rooms leuk werkte en de interactie én de mogelijkheid tot differentiatie bevorderde. Ook vonden leraren het prettig om de chatfunctie te gebruiken. Het kunnen muten van leerlingen of hen de toegang weigeren, vonden leraren handige toepassingen.

MS Teams

De leraren die met Teams hebben gewerkt vonden dit handig voor de docent. Wel gaven docenten van de middenbouw aan dat het werken ermee moeilijk was voor de 7e klassen.

Enkele leerkrachten vonden het werken met Teams heel veel werk, en voor leerlingen onduidelijk en onoverzichtelijk. Anderen vonden het juist overzichtelijk voor leerlingen. Dat bij de conferentietool van Teams slechts vier leerlingen tegelijk in beeld konden komen werd als nadeel genoemd.

OneDrive

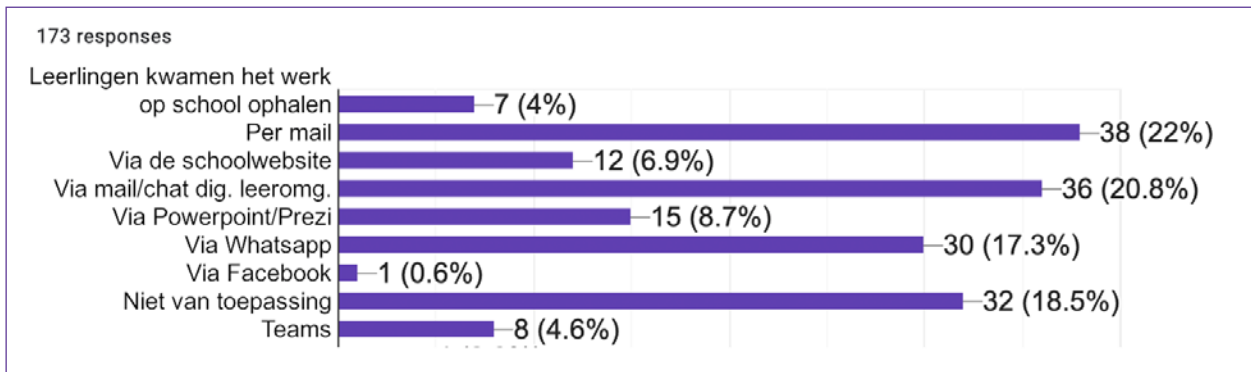
Een enkele leraar werkte met OneDrive en een eigen mappenstructuur, inclusief weekplanners voor leerlingen. Deze leraren waren hier tevreden over.

Big Blue Button

Eén leraar houdt een warm pleidooi voor het gebruik van Big Blue Button naast de ELO van Magister, om het online lesgeven te verzorgen. Het functioneert prima volgens deze leraar en laat ruimte voor individuele begeleiding en beoordeling. Het is eenvoudig en je kan veel bestanden kwijt.

Overige digitale tools worden niet met naam en toenaam genoemd door de leraren.

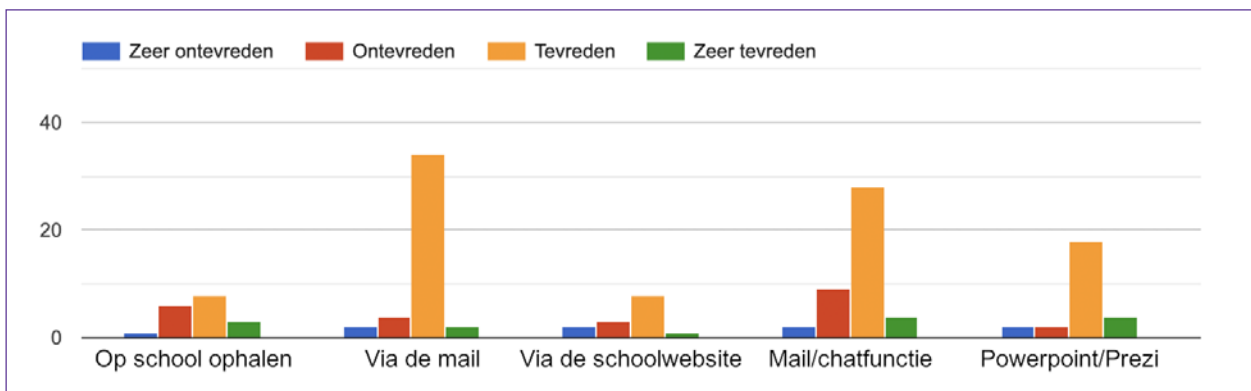
■ Als je geen digitale leeromgeving gebruikte, hoe heb je dan je lesstof aangeboden?

Er is op allerlei manieren lesstof aangeboden zonder gebruik te maken van een digitale leeromgeving. Het vaakst worden genoemd: leerlingen kregen het werk per mail (22%), via de chat/mailfunctie van de digitale leeromgeving (20.8%), via Whatsapp (18.5%).

In de categorie 'anders' wordt duidelijk dat we 'Microsoft Teams' ook als keuze-optie hadden moeten noemen. Een substantieel deel (opgeteld 20.2%) van de respondenten geeft aan via deze tool de lesstof te hebben aangeboden.

■ Hoe tevreden ben je over deze manier van lesstof aanbieden?

Gemiddeld zijn de docenten tevreden over hoe ze de lesstof aangeboden hebben.

■ Wil je je beoordeling van deze manier van lesstof aanbieden toelichten in één zin?

Algemeen

Veel leraren geven aan dat leerlingen gedurende deze crisisperiode zijn aangesproken op hun zelfstandigheid en verantwoordelijkheidsgevoel. Dit was volgens enkele leraren voor leerlingen uit de hogere leerjaren gemakkelijker dan voor leerlingen uit de lagere leerjaren. Enkele docenten geven aan dat ook de leerlingen van de 9e klas moeilijk te motiveren waren tijdens de online lessen. Sommige leraren geven aan dat ze met elkaar keuzes hadden willen maken over wat wel en wat niet als digitale tool ingezet mocht worden. Door het ontbreken daarvan ontstonden volgens hen grote onderlinge verschillen.

Verreweg de meeste leraren die werkzaam zijn op een school met Magister hebben dit systeem gecombineerd met een conferentietool (meest genoemd zijn Zoom, MS Teams, Google Meet) en/of Whatsapp en email. Sommige leraren bevelen Magister aan als centraal digitaal systeem dat leidend is voor het klaarzetten van lesmateriaal en het inleveren van opdrachten door leerlingen naast een conferentietool zoals Meet of Zoom om online lessen aan te bieden.

Doordat hun collega's allemaal verschillende digitale tools gebruikten, was het voor sommige mentoren moeilijk om hun mentorleerlingen te begeleiden.

Een aantal leraren heeft de lesstof in een digitale leeromgeving geplaatst via PowerPointpresentaties of instructiefilmpjes; zij hebben ervaren dat leerlingen hier veel aan hebben omdat die meerdere malen geraadpleegd kunnen worden.

Ook al hebben digitale tools positieve toepassingen, ze konden de echte interactie tijdens de les niet vervangen, volgens een aantal leraren. Docenten die kunstvakken geven, vonden het op afstand werken niet functioneren. Zij zeggen dat directe feedback en onderling contact van wezenlijk belang zijn en dat dit op afstand moeilijk te verwezenlijken is. Docenten van muzische vakken geven aan dat het bijzonder moeilijk was om zinvolle opdrachten te geven.

Whatsapp

Docenten hebben veelvuldig hun Whatsapp ingezet om te communiceren, maar ook om les te geven en opdrachten te delen. Veel leraren die Whatsapp gebruikten, benadrukken dat deze tool laagdrempelig is en gemakkelijk in het gebruik. Tegelijkertijd klagen zij over de hoeveelheid berichten, de inhoud van sommige berichten en de inbreuk op hun privacy, omdat de 'berichtenregen' volgens hen dag en nacht doorging. Vakleraren maakten in sommige gevallen lesgroepen aan met Whatsapp, om toelichting te geven op het gegeven huiswerk. Dat werkte volgens hen prettig. Enkele docenten gaven aan dat je via WhatsApp vlot contact kunt leggen met individuele leerlingen, omdat de meeste leerlingen hier veelvuldig gebruik van maken.

Een aantal docenten geeft aan dat het overzicht op den duur verdween bij het gebruik van Whatsapp.

Email

Door veel leerkrachten werd de lesstof aangeboden per email. Als voordeel noemden zij dat ze via de mail persoonlijk contact hadden met hun leerlingen, of persoonlijke feedback konden geven. Enkele noemden daarnaast als voordeel dat er geen discussie kon zijn over of iets wel of niet was opgegeven. Wel gaven leraren aan dat leerlingen matig gebruik maakten van hun email en dat het overzicht snel zoekraakte door eindeloze emailconversaties. Daardoor moest een hele schaduwadministratie worden opgetuigd.

Zoom

Leraren zijn tevreden over het gebruik van Zoom. Enkele docenten vinden dat de school een abonnement had moeten afsluiten opdat er langer dan 40 minuten en met meer functionaliteiten gebruik kon worden gemaakt van Zoom. Sommige leraren vinden dat het online lesgeven een andere didactiek en meer tijdsduur vraagt dan offline lesgeven. Zij geven aan dat korte instructies (met of zonder eigen gemaakte filmpjes of PowerPointpresentaties via scherm delen) gevolgd moeten worden door interactieve werkvormen (via Breakout Rooms). Een aantal docenten heeft geworsteld met leerlingen die hun videofunctie uitzetten. Ook het uitblijven van duidelijk beleid vanuit de schoolleiding was een struikelblok daaromtrent.

MS Teams

Veel leraren die met MS Teams hebben gewerkt, zijn hierover tevreden. Enkele geven wel aan dat het systeem soms haperde en dat niet alle leerlingen zichtbaar waren, wat het groepsproces negatief beïnvloedde. Via Teams konden opdrachten en lesmateriaal goed klaargezet worden. Sommige leerlingen konden die echter niet goed terugvinden, volgens enkele respondenten.

Google Classroom

Docenten die gebruik maakten van Google Classroom geven aan dat deze digitale leeromgeving prettig en overzichtelijk is.

Google Meet

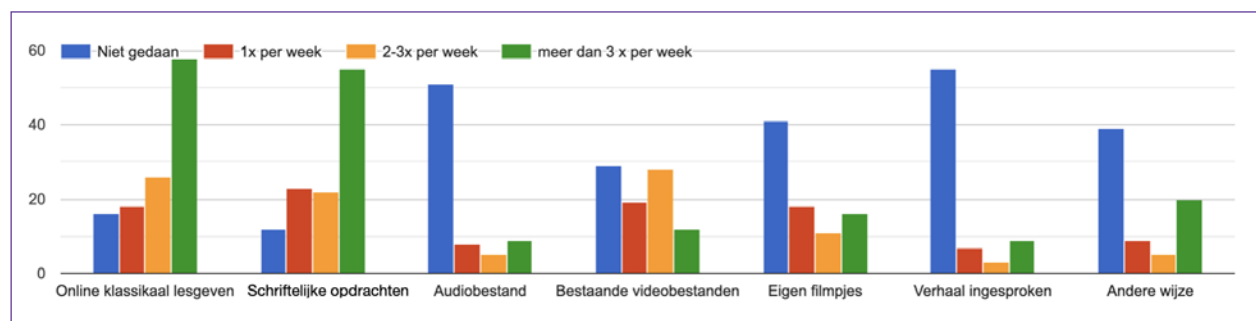
Volgens sommige leraren is Google Meet een prettige conferentietool. Zij vinden het prettig dat het scherm gedeeld kan worden en dat je keuzes hebt om leerlingen op verschillende manieren in beeld te brengen.

Overige toepassingen bij het online geven van les

LessonUp wordt door één docent positief genoemd als digitale tool voor het verzorgen van interactieve online lessen. Nearpod en Kahoot worden ook enkele keren genoemd als digitale toepassingen om de interactie tussen leerlingen spelenderwijs te vergroten.

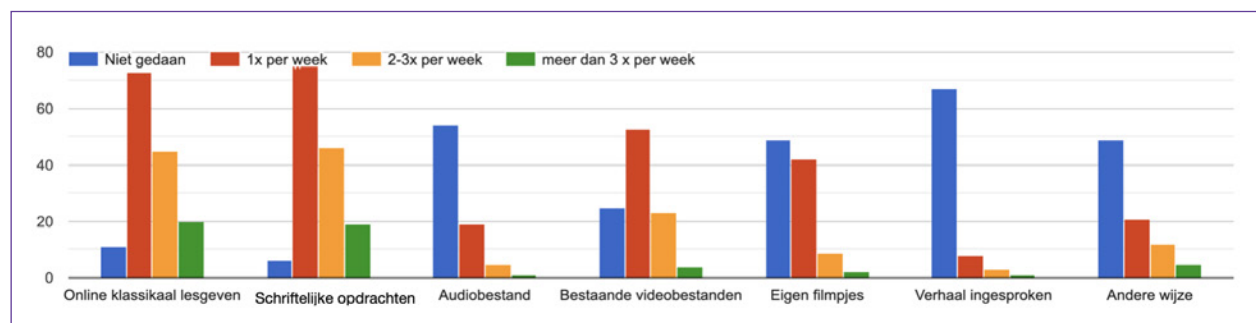
3.3 Lesstofaanbod: hoe en hoe vaak

■ Periode onderwijs: hoe heb je de inhoud van de lesstof overgebracht? (Gemiddeld per week per klas)

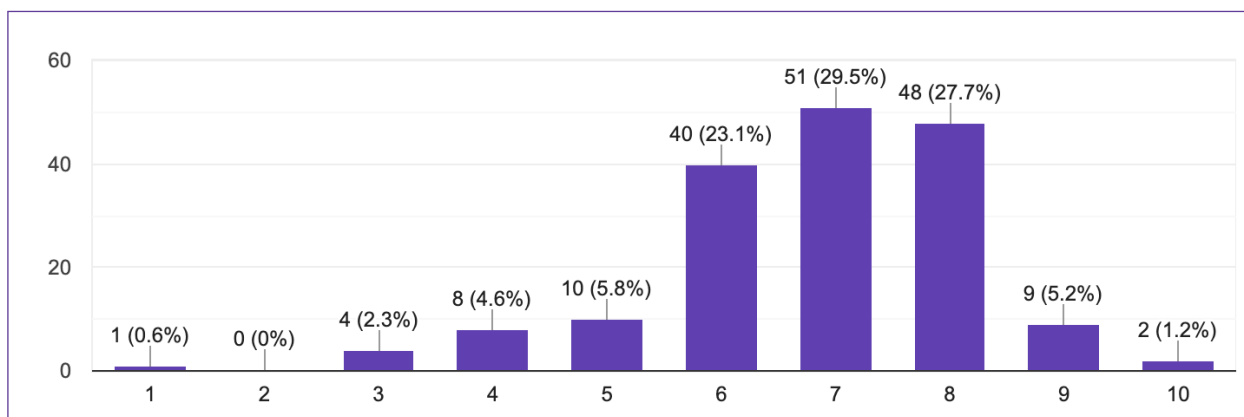
De vaakst uitgevoerde activiteiten bij periode-onderwijs zijn online klassikaal lesgeven (33.5% meer dan 3x per week) en schriftelijke opdrachten geven (31.8% meer dan 3x per week). Er is veel gebruik gemaakt van audiobestanden, filmpjes en ingesproken verhalen, maar die werden meestal 1x per week aangeboden.

■ Vaklessen: hoe heb je de inhoud van de lesstof overgebracht? (Gemiddeld per week per klas, incl. kunst en bewegingsvakken)

Ook bij de vaklessen is het meest gewerkt via online klassikaal lesgeven en schriftelijke opdrachten, maar dan (logischerwijs) met een lagere frequentie van een of twee keer per week. Er is regelmatig gebruik gemaakt van bestaande en eigen filmpjes.

■ In hoeverre ben je tevreden over hoe je de lesstof hebt aangeboden?

De docenten zijn gemiddeld tevreden met de wijze waarop ze de lesstof hebben aangeboden. Het vaakst wordt een cijfer 7 gegeven (29.5%), gevolgd door cijfer 8 (27.7%) en cijfer 6 (23.1%).

■ Waar ben je het meest enthousiast over en waarom?

163 responses

Algemeen

Docenten hebben hun onderwijs naar eigen zeggen opnieuw vormgegeven. En ondanks de beperkingen inherent aan het geven van onderwijs op afstand, zijn docenten enthousiast over hun herontwerp, omdat dit de lesstof heeft verduidelijkt en meer focus heeft gegeven. Daarnaast zijn docenten enthousiast over de creatieve vondsten die ze gedaan hebben tijdens het proces van herontwerpen.

Onderstaande selectie is gemaakt aan de hand van docenten die vergelijkbare antwoorden hebben gegeven. Docenten zijn het meest enthousiast over:

- Leerlingen betrekken bij het vormgeven van afstandsonderwijs, inclusief gedragsafspraken.
- Leerlingen kunnen meer zelfstandig dan gedacht.
- Opnieuw naar onderwijs kijken, structuur herzien en duidelijkheid in lesmateriaal aanbrenge.
- Toepassen van PowerPoint en eigen instructiefilmpjes voor de lesstof.
- Vragenuurtje inlassen (vakles), spreekuur wekelijks (mentoruur).
- Persoonlijk contact was soms verrassend intiem.
- Compositietools in Google gebruiken!
- Differentiëren (als groepjes aan de slag zijn, via Zoom/ Breakout rooms).
- Individuele opdrachten van leerlingen waren soms met meer aandacht gemaakt dan voor de crisis in de klas het geval was.
- Aanboren creativiteit van leerlingen. Ze moesten zelf filmpjes maken, kunstzinnige en sociaal vormende opdrachten op afstand verzorgen.
- Opvangklas bood uitkomst voor leerlingen die thuis niet konden werken.
- Flipping the classroom werkt echt!
- Verschillende nieuw ontdekte toepassingen: Kahoot voor toetsen, LessonUp voor theorie, Nearpod voor interactieve presentaties.

Voorbeelden van best practices zijn:

- Euritmie online kan! (Van oefeningen met een paraplu i.p.v. staaf tot en met gedichten uitbeelden).
- Prachtige periode renaissance inclusief eigen gemaakte filmpjes.
- Gezamenlijk ontwerp kunstopdracht klas 10 met meerdere keuzes, met audiobestand met uitleg en linkjes naar filmpjes.
- Bij de periodeles leerlingen bij toerbeurt laten beginnen met iets persoonlijks (viool- of pianospelen, gedicht voorlezen, anekdote vertellen etc.).
- De rol van fotografie en het maken van vlogs bij het verwerken van de periode is vergroot als verwerkingsvorm.

- Een digitaal periodeschrift is ook creatief!
- Periode voeding klas 8 werd een kookprogramma, inclusief betrokkenheid ouders.
- Debatteren kan ook online (klas 10 en 11).

■ **Waar ben je het minst enthousiast over en waarom?**

162 responses

Algemeen

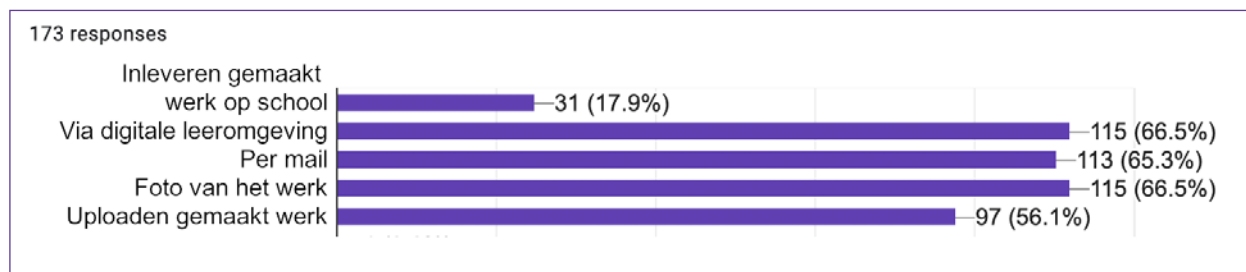
Docenten hebben het wezenlijk contact als een groot gemis ervaren tijdens het afstandsonderwijs. Veel leraren geven aan dat ze de gebruikelijke levendigheid in de klas online misten. Daarnaast zeiden veel docenten last te hebben van de wirwar aan digitale middelen, en het ontbreken van een navolgbare sturing hierop vanuit de schoolleiding. Ook gaven veel leraren aan dat de digitale vaardigheden van leerlingen te wensen overliet, met als gevolg veel extra werk voor docenten.

Hieronder een samenvatting van de meest genoemde reacties:

- De interactie tussen leraar en leerling en de leerlingen onderling kwam niet opgang.
- Het wezenlijke contact, je weet niet precies wat er in een leerling omgaat en hoe de lesstof aankomt.
- Fraudebestendig toetsen is een stuk lastiger.
- Het missen van de stroom, een oorverdovende stilte tijdens de les.
- Administratie van leerlingenwerk via al die verschillende kanalen liep niet.
- Het lukte onzelfstandige leerlingen maar moeilijk om het overzicht te houden.
- Onduidelijkheid vanuit de schoolleiding of wisselend beleid van de schoolleiding.
- Niet alle leerlingen van de klas waren te motiveren.
- Onderwijsleergesprek kon nauwelijks online.
- Moeilijk om afhakers bij de les betrekken, niet alle leerlingen waren bereikbaar.
- Weinig beweging voor leerling en docent.
- Minder tijd voor creatieve opmaten.
- Minder humor.
- Leerlingen die hun camera uitzetten en het toch al matige contact onmogelijk maakten.
- Moeilijk om leerlingen echt in verbinding te brengen met klasgenoten.
- Hoeveelheid emails en het controleren van huiswerk; kostte veel tijd.
- Het gebrek aan digitale vaardigheden van leerlingen; daar zouden ze echt in getraind moeten worden (foto van een Word document van hun pc wordt dan via Whatsapp verstuurd, bijvoorbeeld).
- Het geven van kunstvakken werd door kunstdocenten als lastig ervaren.
- Leerlingen die te laat komen, wegvallen of eerder vertrekken.
- De docent is verworden tot online bureaucraat die zittend lesgeeft, niet op een bord schrijft en alles moet controleren.
- Eenzaamheid van leerlingen maar ook van de docenten.

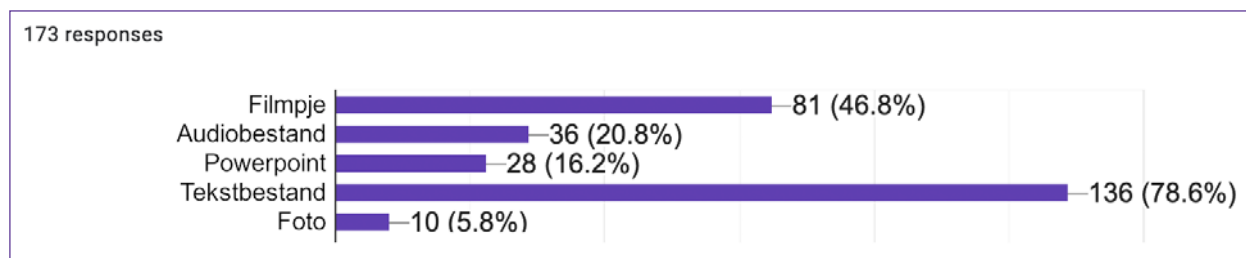
3.3 Evalueren en monitoren

■ Hoe lieten leerlingen weten dat zij de opdrachten af hadden?

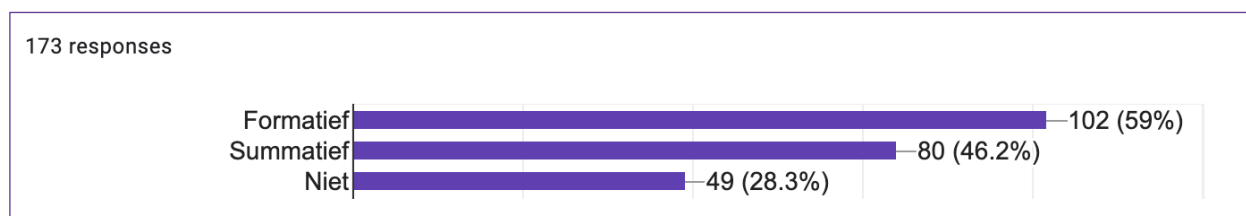
Leerlingen hebben op diverse manieren aan docenten laten weten dat ze hun opdrachten af hadden. Meest genoemd zijn 'via de digitale leeromgeving' (66.5%), 'foto van het werk' (66.5%) en 'per mail' (65.3%).

■ In welke vorm leverden de leerlingen hun huiswerk aan?

Leerlingen leverden meestal hun huiswerk aan in de vorm van een tekstbestand (78.6%), via een filmpje (46.8%) of via een foto (36.4%, opgeteld in categorie 'anders').

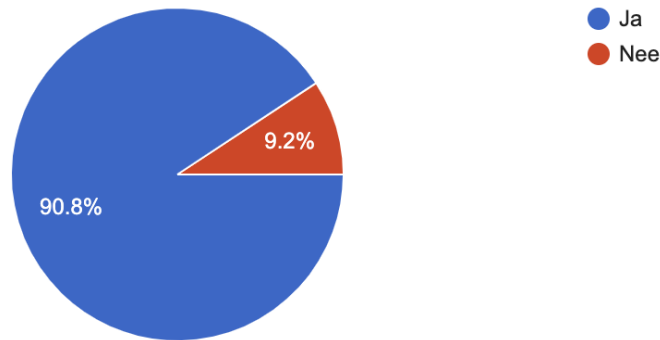
■ Op welke manier(en) heb je getoetst?

Opvallend is dat bijna een derde (28.3%) van de respondenten aangeeft niet getoetst te hebben. Verder is het meest gewerkt met formatieve toetsen (59%), gevolgd door summatief toetsen (46.2%).

■ Gaf je een reactie aan de leerlingen als je hun werk ontving?

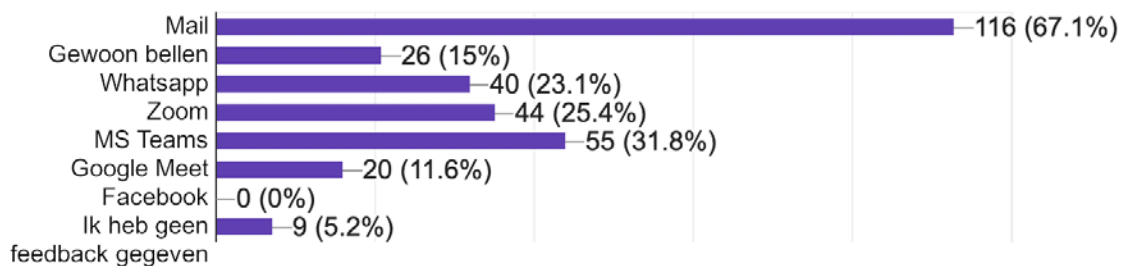
173 responses

Een grote meerderheid (90.8%) van de docenten gaf een reactie aan de leerlingen bij het ontvangen van het gemaakte huiswerk.

■ Hoe gaf je feedback over het gemaakte werk?

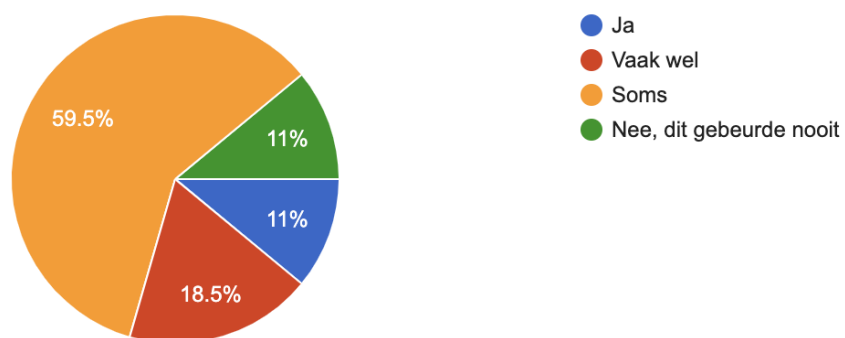
173 responses

Tweederde van de docenten (67.1%) heeft via de mail feedback gegeven. Daarna volgen via Microsoft Teams (31.8%) en via Zoom (25.4%).

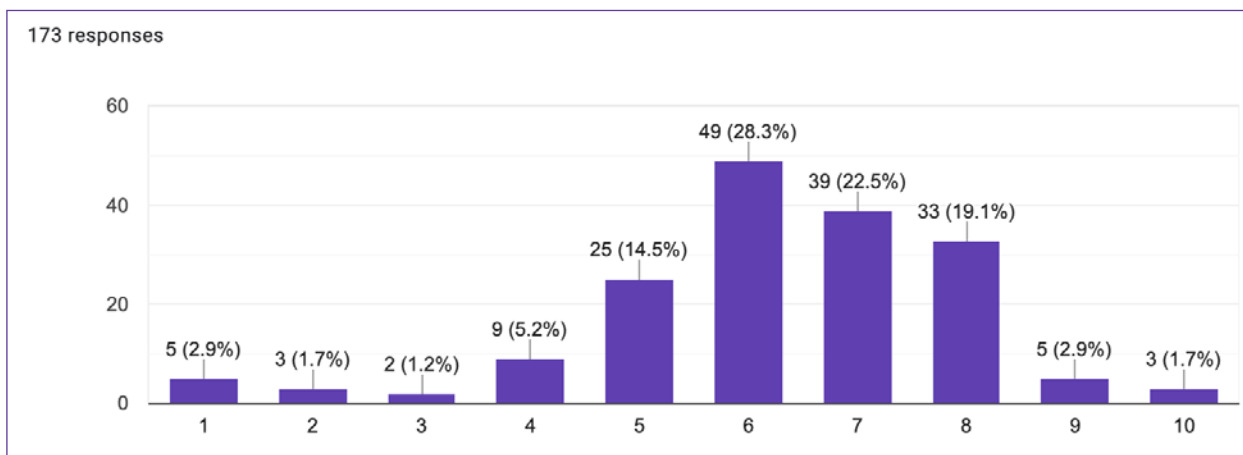
■ Ontstond er een conversatie met de leerling over het gemaakte werk en de feedback?

173 responses

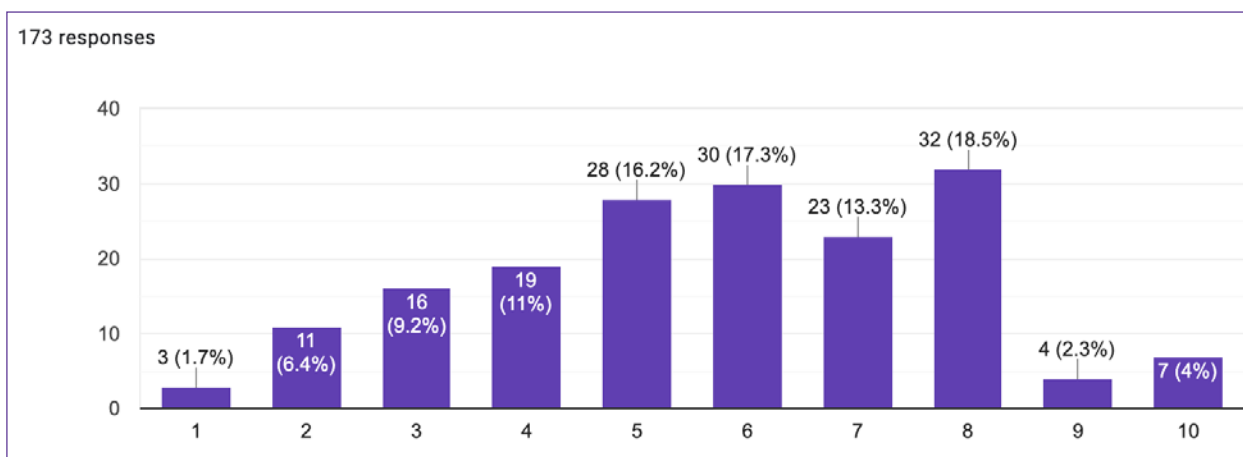
Een meerderheid van de docenten (59.5%) geeft aan dat er soms een conversatie ontstond. Een kleine groep geeft aan 'vaak wel' (18.5%), 'ja' (11%) of 'nee, dit gebeurde nooit' (11%).

■ **In hoeverre ben je tevreden over hoe de leerlingen met de gegeven feedback omgingen?**

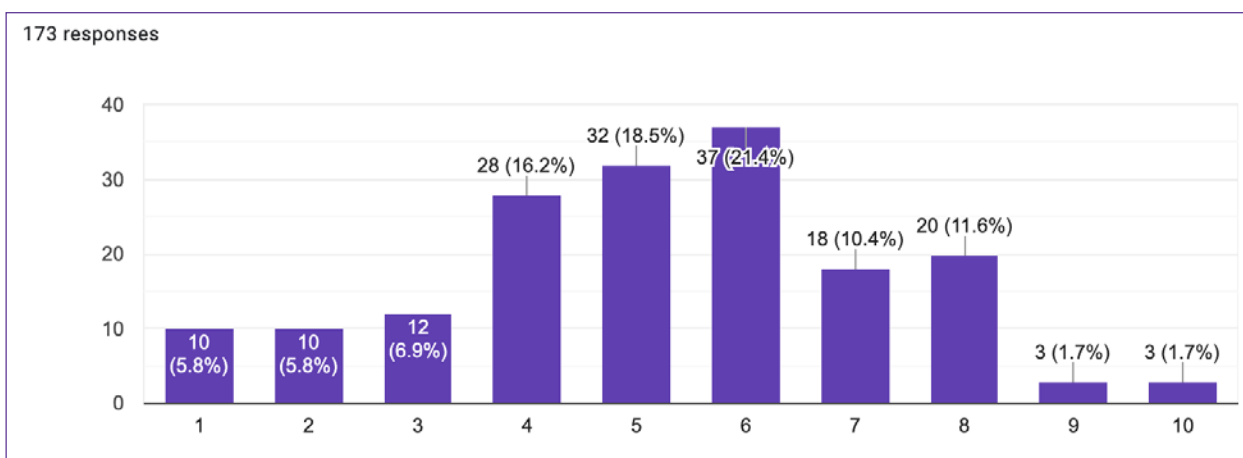
Docenten zijn overwegend tevreden over hoe leerlingen met de gegeven feedback omgingen. Het vaakst wordt een cijfer 6 gegeven (28.3%), gevolgd door cijfer 7 (22.5%) en cijfer 8 (19.1%).

■ **In hoeverre ben je tevreden over hoe je zicht hield op het werk van de leerlingen?**

Docenten zijn wisselend tevreden over hoe ze zicht hielden op het werk van de leerlingen. Een kleine meerderheid (55.5%) geeft een cijfer 6 of hoger. Het vaakst wordt een cijfer 8 gegeven (18.5%), gevolgd door cijfer 6 (17.3%) en cijfer 5 (16.2%).

■ In hoeverre ben je tevreden over hoe je zicht hield op de ontwikkeling van de leerlingen?

Een (kleine) meerderheid van de respondenten (opgeteld 53.2% geeft cijfer 5 of lager) is niet tevreden over hun toezicht op de ontwikkeling van leerlingen. Het vaakst wordt cijfer 6 gescoord (21.4%), gevolgd door cijfer 5 (18.5%) en cijfer 4 (16.2%).

■ In hoeverre zou je het een volgende keer anders doen en hoe dan?

173 responses

Algemeen

Een aantal docenten geeft aan dat er keuzes gemaakt moeten worden om digitale tools met elkaar te stroomlijnen, om beter zicht te houden op de ontwikkeling van leerlingen. Daarbij wordt expliciet door een aantal leraren genoemd dat het emailverkeer beperkt moet worden. Docenten die weinig online les hebben gegeven via een conferentietool geven aan dit een volgende keer wel te willen gaan doen.

Digitale vaardigheden docenten

Een aantal docenten geeft aan volgende keer beter gebruik te willen maken van online toepassingen om de ontwikkeling van leerlingen beter te kunnen monitoren.

Voor ontwerpen van (formatieve) toetsen worden Socrative en Examennet enkele malen genoemd.

Sommige leraren zouden meer filmpjes willen maken en deze ook op een creatieve wijze willen vormgeven opdat leerlingen beter op hun eigen tempo kunnen leren.

Leerlingbetrokkenheid

Sommige docenten geven aan dat ze eerder en gerichtere feedback willen geven op het werk, de attitude en de ontwikkeling van leerlingen. Ook vindt een aantal docenten dat leerlingen ook feedback op elkaars werk zouden moeten geven, om elkaar in het leerproces te stimuleren.

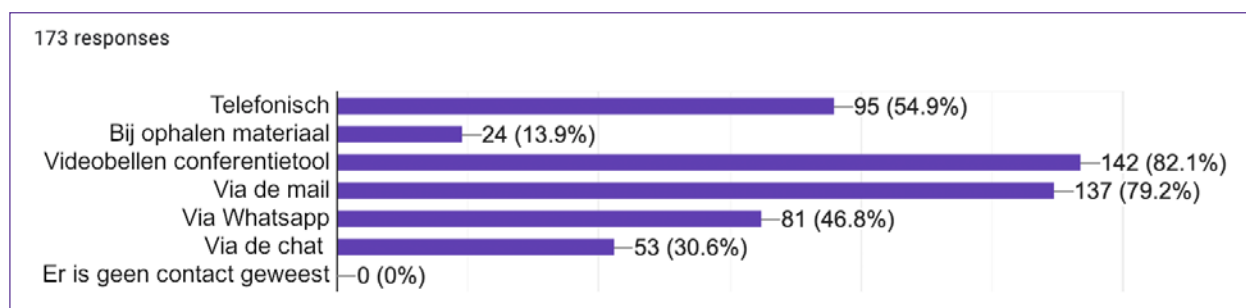
Veel docenten geven aan dat leerlingen getraind moeten worden in het omgaan met digitale tools, inclusief de wijze waarop je je online gedraagt. Daarbij wordt opvallend vaak het verplichtstellen van de camerafunctie van Meet, Teams of Zoom genoemd als noodzakelijke voorwaarde voor online onderwijs. Ook geven docenten aan meer in kleinere groepjes te willen werken, waardoor het contact beter wordt en leerlingen eerder feedback krijgen op hun werk.

Ouderbetrokkenheid

Een aantal docenten geeft aan dat er vanuit de school duidelijker moet worden aangegeven waarmee er gewerkt wordt, wat er van leerlingen verwacht wordt en waarmee ouders eventueel kunnen helpen. Ook willen sommige leraren duidelijkheid verschaffen over wat leerlingen mogen doen en wat ze moeten doen met betrekking tot huiswerk en het maken van opdrachten.

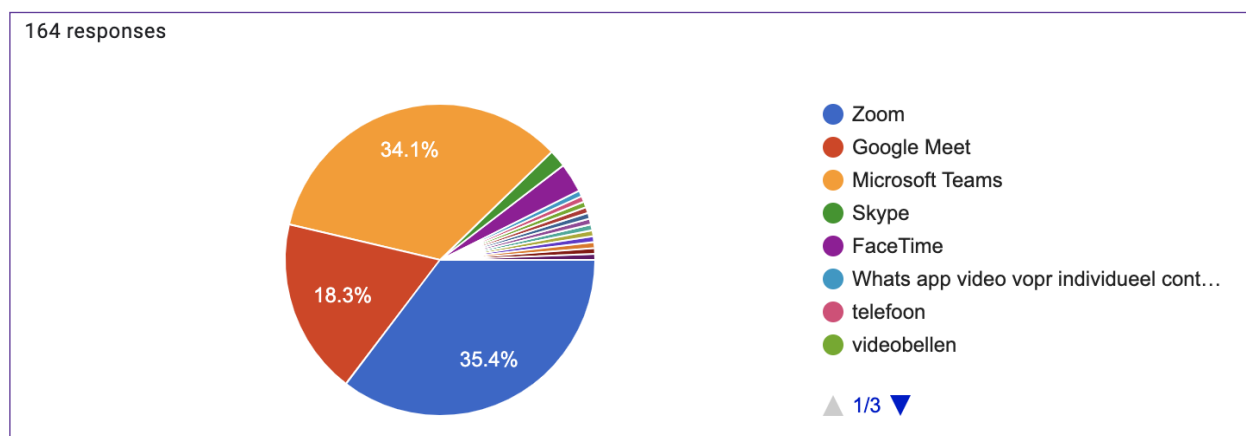
3.4 Contact met de leerlingen, individueel en in groepen

■ Hoe is er contact geweest met individuele leerlingen?

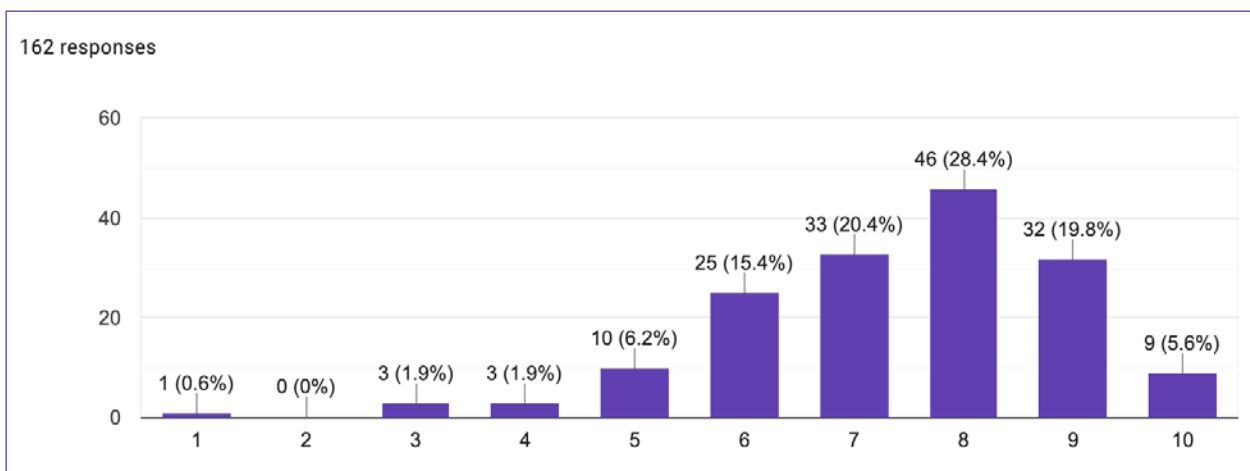
Opvallend is dat geen enkele respondent geen contact heeft gehad met individuele leerlingen (0%). Docenten hebben veel verschillende manieren gebruikt om in contact te zijn. Het vaakst wordt 'videobellen via een conferentietool' genoemd (82.1%), gevolgd door 'via de mail' (79.2%) en 'telefonisch' (54.9%).

■ Indien een conferentietool is gebruikt voor contact met individuele leerlingen, welke conferentietool heb je dan (hoofdzakelijk) gebruikt?

Zoom (35.4%) en Microsoft Teams (34.1%) zijn de meest gebruikte conferentietools, gevolgd door Google Meet (18.3%).

■ **Hoe tevreden was je over het gebruik van deze conferentietool voor het contact met individuele leerlingen?**

De meeste docenten zijn tevreden tot zeer tevreden over het gebruik van hun conferentietool bij het contact met individuele leerlingen. Het vaakst wordt een cijfer 8 gegeven (28.4%), gevolgd door cijfer 7 (20.4%) en cijfer 9 (19.8%).

■ **Wat ging goed, wat vond je lastig?**

130 responses

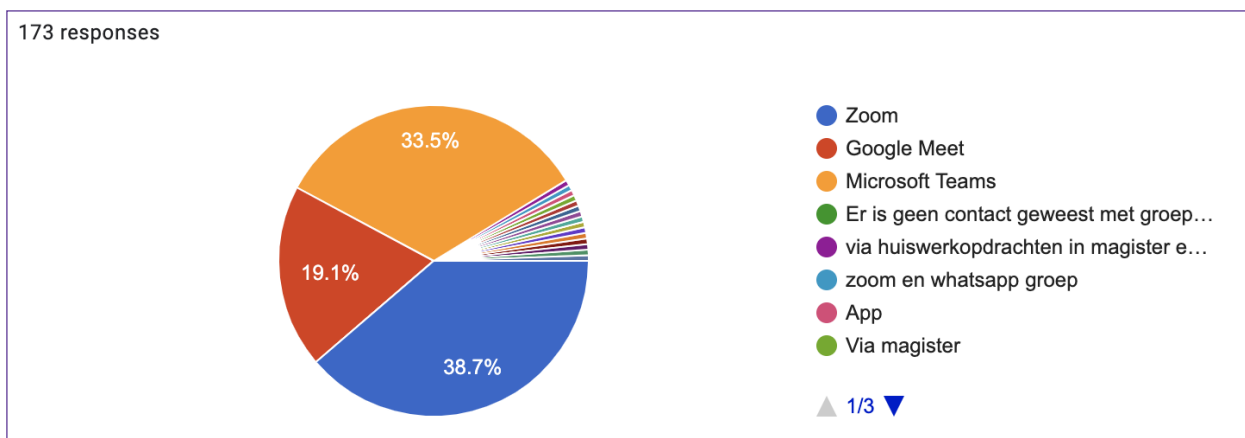
Wat ging goed

- Individueel contact (met en zonder beeld, telefoon, FaceTime, of conferentietool zoals Teams)
- Door de crisis was er volgens sommige leraren meer contact met sommige leerlingen dan ervoor.
- De chatfunctie zorgde voor laagdrempelige manier om individuele vragen te stellen (ook voor onzekere leerlingen).
- Samen doornemen van profielwerkstukken via de gedeeld-schermfunctie van Zoom of Meet werd door een aantal docenten als prettig ervaren.
- Na de online les was het gemakkelijk om aan een paar leerlingen te vragen om te blijven hangen om individuele/groepsgesprekjes aan te knopen.
- Agenda's delen via Google Meet was voor mentoren prettig.

Wat ging niet goed

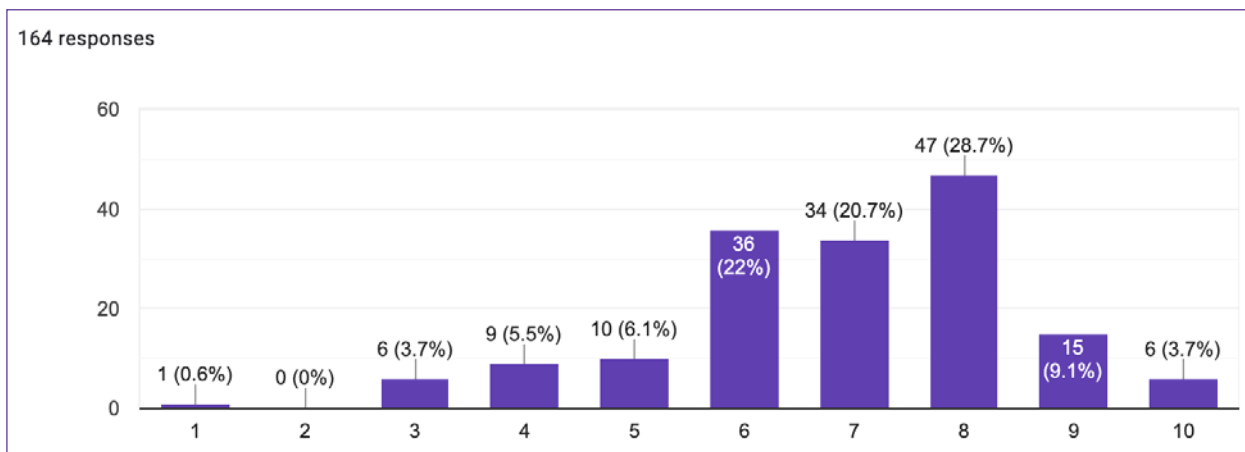
- Nonverbale communicatie, zoals lichaamstaal en mimiek kon je van elkaar niet lezen online.
- Ouders die mee gingen doen (klas 7, 8) met individuele gesprekjes, terwijl dat niet wenselijk was.
- Door veelvuldig individueel contact moesten veel extra telefoonkosten gemaakt worden die niet door school vergoed werden.
- Vertraging, of haperingen online zorgden voor vervreemdend contact. Bovendien kon je elkaar niet echt in de ogen kijken.
- Veel leerlingen hebben een slecht netwerk of beschikken niet over juiste middelen.
- Je kunt digitaal de afstand niet werkelijk overbruggen, volgens enkele leraren.

■ Op welke wijze is er contact geweest met groepen leerlingen?

De resultaten van contact met groepen leerlingen lijken op die van contact met individuele leerlingen: Zoom is het meest gebruikt (38.7%), gevolgd door Microsoft Teams (33.5%) en Google Meet (19.1%).

■ Indien je een conferentietool voor het contact met groepen leerlingen gebruikte, hoe tevreden was je daarover?

Ook de tevredenheid over de conferentietool is bij contact met groepen leerlingen vergelijkbaar met die bij individuele leerlingen. Het vaakst wordt een cijfer 8 gegeven (28.7%), gevolgd door cijfer 6 (22%) en cijfer 7 (20.7%).

Wat ging goed, wat vond je lastig?

143 responses

Wat ging goed

- Online lessen verzorgen, compact en inclusief samenwerkingsopdrachten in de Breakout Rooms werkte goed (Zoom), volgens een aantal leraren.
- Fijn om toch de hele klas te zien (via Zoom, Meet).
- Toen de afspraak was om de camera aan te zetten, werd online lesgeven gemakkelijker.
- Incheckspelletjes zorgden voor grote verbondenheid binnen de groep.
- De chatfunctie zorgde voor een laagdrempelige manier om vragen te stellen (ook voor onzekere leerlingen).
- Online delen van werkbladen werkte fijn.
- Veel lof over Zoom en vooral de Breakout Rooms en Screen Sharing.
- PowerPointpresentatie is een prima alternatief voor schoolbord; ook als naslagwerk voor leerlingen.

Wat ging niet goed

- Leerlingen die 'aan de andere kant' allemaal andere dingen doen waar je geen controle op hebt (eten, praten, met een kat op schoot etc.).
- Online lesgeven kost meer energie. Leerlingen en docenten werden in de loop van de tijd schermmoe.
- Leerlingen die hun videofunctie uitzetten waardoor er geen interactie was.
- Teams kan rekenen op commentaar als het gaat om het beperkt aantal zichtbare leerlingen.
- Moeilijk inschatten of de lesstof beklijft.
- Moeilijk om betekenisvol onderwijs te geven. Eenrichtingsverkeer wordt vaak genoemd.
- Ongewenste gasten van buitenaf die dezelfde link (Zoom) gebruikten.
- Ook tijdens online lessen moeten leerlingen aantekeningen maken en hun agenda pakken, anders werkt het niet.
- Groepsdynamiek ontstaat moeizaam.
- Interactie is kunstmatig; geen flow.
- Soms technische haperingen om erin te komen (zowel bij Teams, Meet als Zoom).
- Gebrek aan levendigheid.
- Schoolbord was niet voorhanden. Werd gedoe als je dat online wilde verzorgen.

■ **Heb je de verbinding tussen leerlingen bevorderd en zo ja hoe?**

140 responses

De meeste leraren geven aan de samenwerking tussen leerlingen te hebben bevorderd. Dit deden ze door het geven van samenwerkingsopdrachten, incheckmomenten aan het begin van de (mentor)les of het werken met een maatje aan verschillende opdrachten of gedurende een bepaalde periode. Sommige leraren zeggen ook dat Whatsappgroepen de verbinding tussen leerlingen bevorderde. Ook tijdens de online lessen werden de Breakout Rooms ingezet om leerlingen actief met elkaar te laten samenwerken. Zelfs het gezamenlijk zeggen van de spreuk werkte volgens een docent verbindend.

Enkele leraren zeggen dat een gezamenlijk begin (start om online om 9.00u) zorgde voor sociale verbondenheid. Ook geven enkele leraren aan dat ze aan het einde van hun les nog een 'kletsmoment' inlasten.

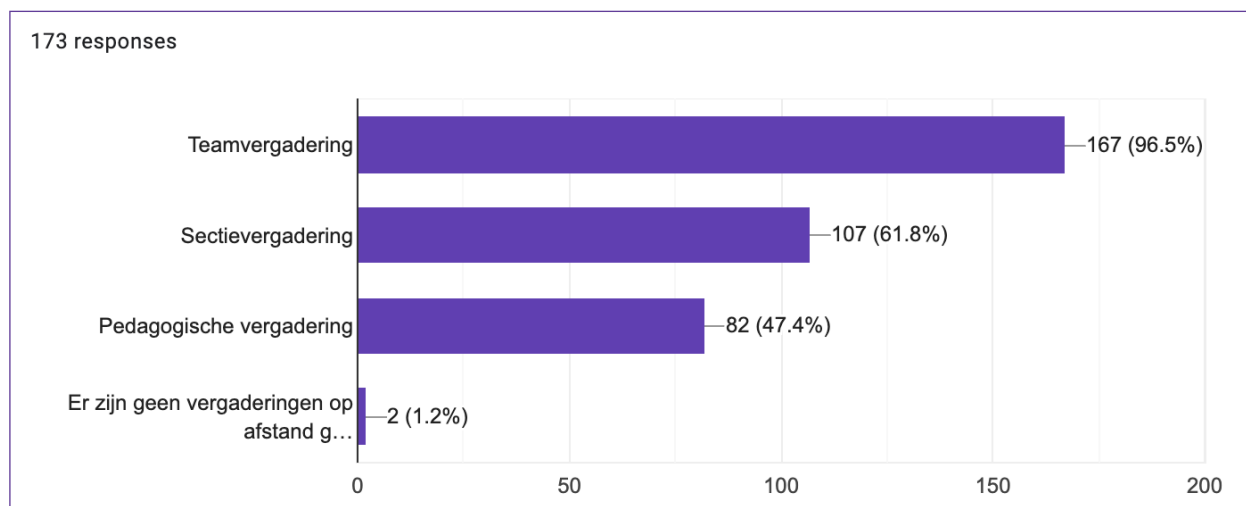
Ook zijn er verbindende activiteiten door leraren georganiseerd zoals:

- Klassenconcertjes
- Verhalen vertellen
- Solopresentaties
- Toneelstuk voorbereiden (op afstand; ja, dat kan!)
- Spelletjes/raadsels
- Quizzen
- Filmpje maken (compilatie van alle leerlingen)
- Leerlingen zelf opdrachten laten maken voor een ander

Sommige leraren geven aan geen tijd te hebben gehad om de verbinding tussen leerlingen te bevorderen of vonden het lastig om dit te verzorgen.

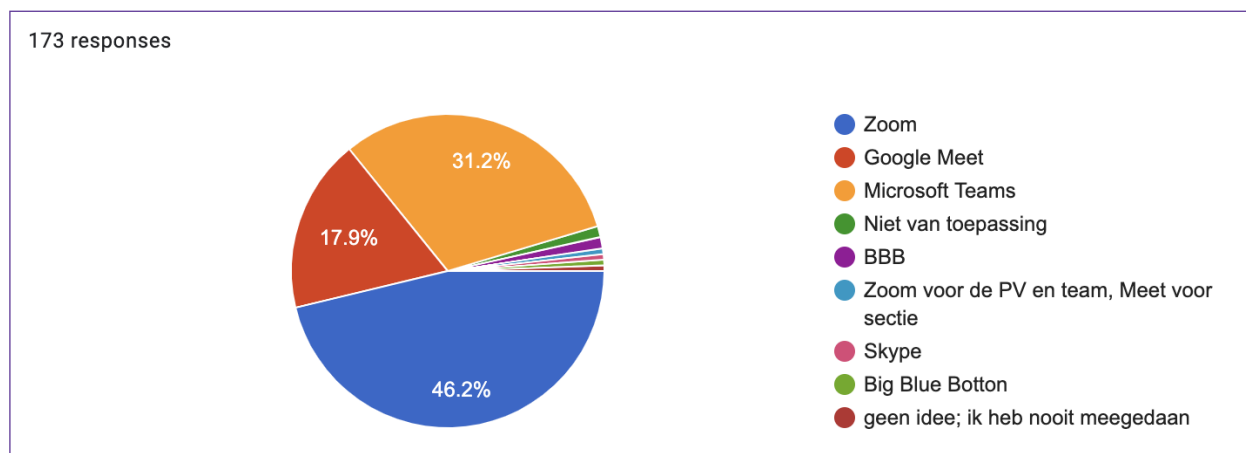
3.5 Contact binnen het team

■ Welke vergaderingen zijn op afstand gevoerd?

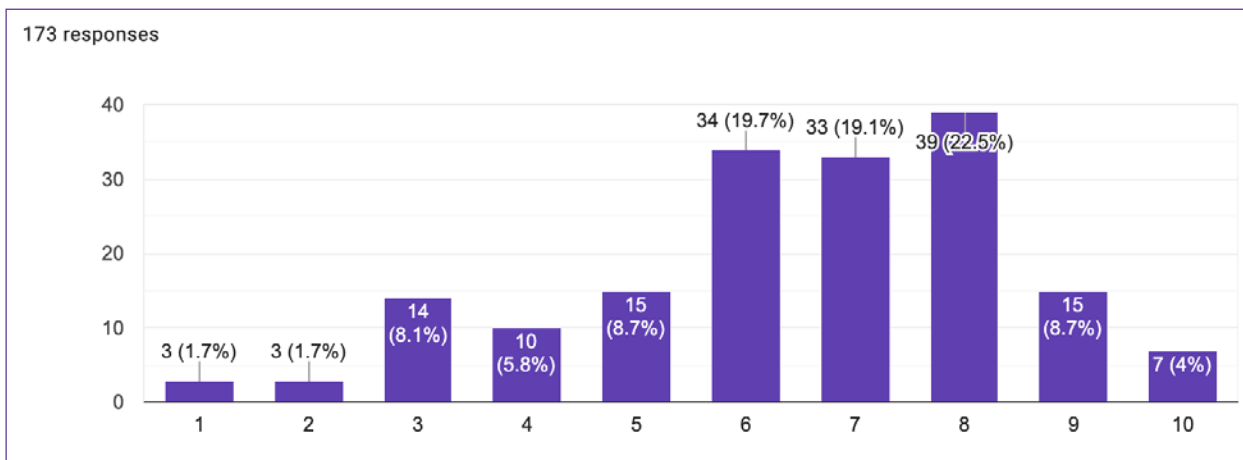
De teamvergadering is bij bijna alle respondenten (96.5%) ook op afstand gewoon doorgegaan. Daarna volgt de sectievergadering (61.8%) en pedagogische vergadering (47.4%).

■ Welke conferentietool is voornamelijk gebruikt bij het vergaderen op afstand?

Bijna de helft van de docenten (46.2%) gebruikte Zoom voor het vergaderen. Daarna volgt Microsoft Teams (31.2%) en Google Meet (17.9%).

■ Hoe tevreden ben je over deze vorm van contact met het team?

De docenten zijn tevreden tot zeer tevreden met de door hen gebruikte conferentietools voor vergaderen. Het vaakst wordt cijfer 8 gegeven (22.5%), gevolgd door cijfer 6 (19.7%) en cijfer 7 (19.1%).

Kan je je antwoord toelichten?

150 responses

Positief

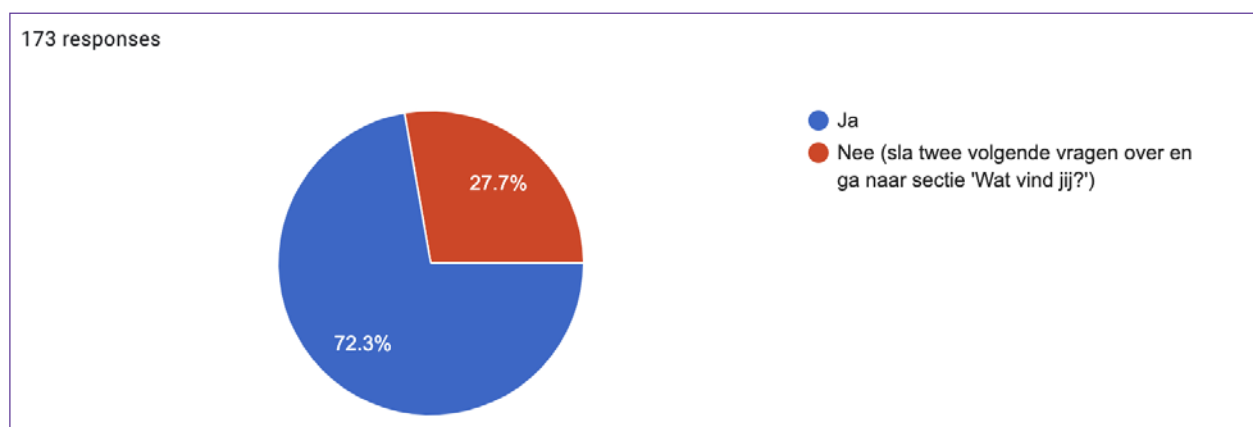
- In kleinere groepen kan je effectief vergaderen.
- Prettig om iedereen toch even te zien.
- Gestructureerd en precies.
- Fijn dat iedereen trouw aanwezig was.
- Dagelijks 'koffietijd' met team was erg leuk.
- Is effectief mits goed voorgezeten; geen reistijd.
- Door chatfunctie kon er snel gereageerd worden.
- Prima om te lesstof 'te zenden'.
- Contact met secties/teams was gemakkelijk en snel te maken; iedereen zat toch thuis.
- Er is meer sociale hygiëne doordat non-verbale reacties geen invloed hebben op wie aan het woord is.

Negatief

- Kost meer tijd, is langdradig en saai.
- Contact minder persoonlijk.
- Erg vermoeiend.
- Inhoudelijke verdieping ontbreekt.
- Vooral 'ontvangen'. Dus weinig interactie.
- Vraagt zeer duidelijke regie van voorzitter: sommige mensen kwamen heel lang aan het woord.

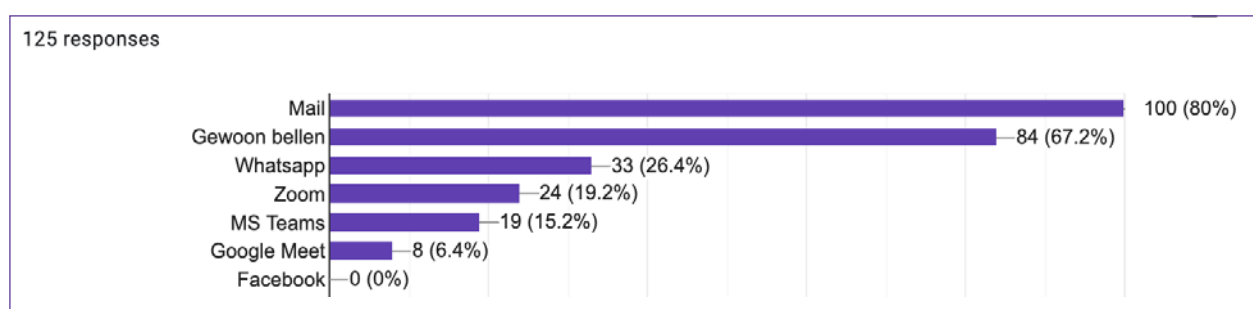
3.6 Contact met ouders

■ Had je contact met de ouders over de voortgang van hun kind(eren)?

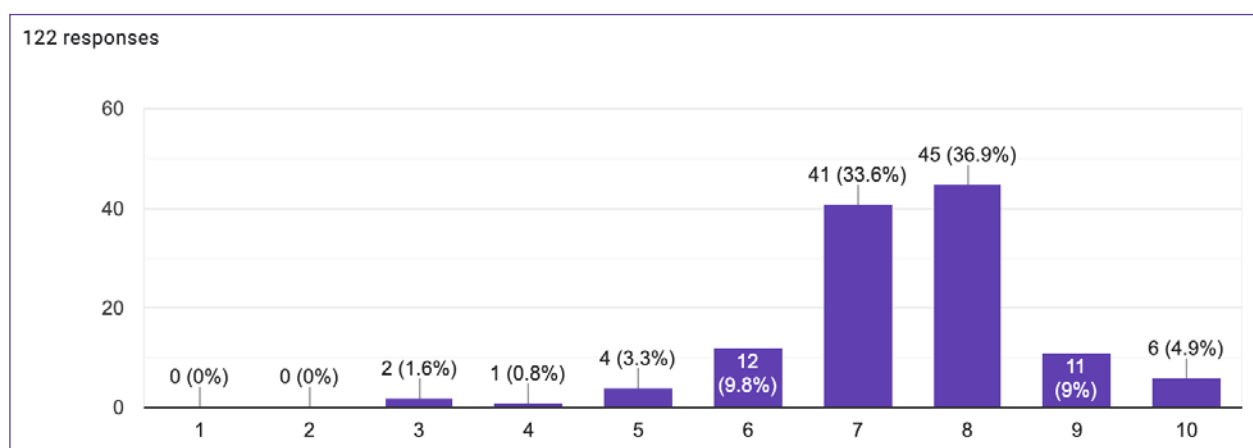
Ongeveer driekwart van de respondenten (72.3%) had contact met de ouders over de voortgang van hun kind(eren).

■ Indien er contact was, via welke tool(s) verliep dit contact?

Het contact met ouders verliep meestal via de mail (80%). Daarna volgen 'gewoon bellen' (67.2%) en Whatsapp (26.4%) als meestgebruikte middelen.

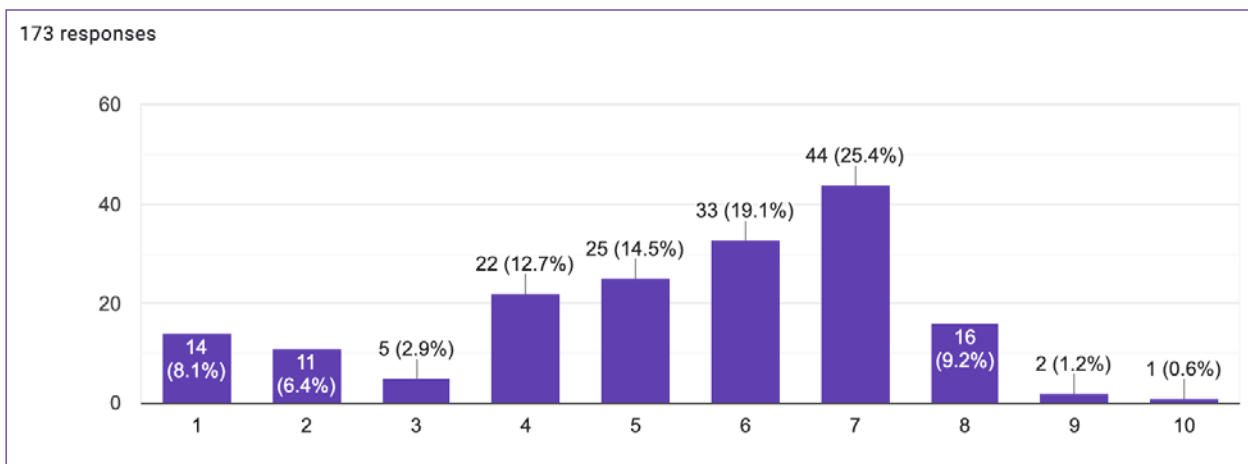
■ In hoeverre ben je tevreden over het contact met de ouders via deze digitale tool?

De respondenten zijn tevreden tot zeer tevreden over hun manier van communiceren met de ouders. Het vaakst wordt een cijfer 8 gegeven (36.9%), gevolgd door cijfer 7 (33.6%) en cijfer 6 (9.8%).

3.7 Wat vind jij? Is de essentie van het vrijeschoolonderwijs over te brengen op afstand?

■ **Stelling 1 - als docent is het mij prima gelukt om vrijeschoolonderwijs op afstand te verzorgen**

De respondenten hebben deze stelling zeer divers gescoord. Een nipte meerderheid (55.5%) geeft een cijfer 6 of hoger. Het cijfer dat het vaakst genoemd wordt is een 7 (25.4%), gevolgd door cijfer 6 (19.1%) en cijfer 5 (14.5%).

■ **Geef een korte toelichting op Stelling 1**

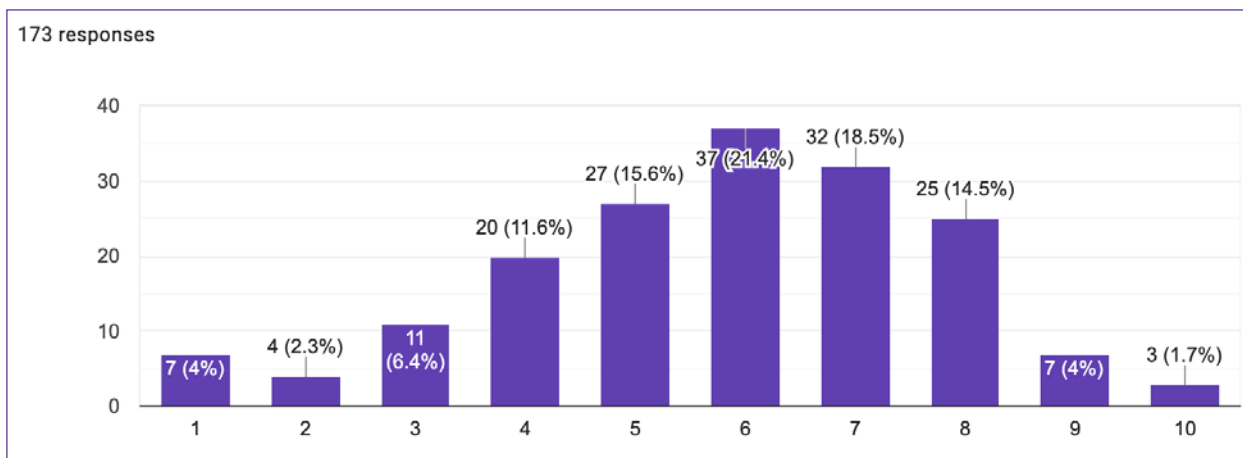
Positief

- Voor hogere leerjaren werkte afstandsonderwijs goed omdat leerlingen gedwongen werden om zelfstandiger te worden.
- Na een zoektocht konden zelfs vakken als euritmie op afstand gegeven worden en kwamen leerlingen letterlijk en figuurlijk in beweging.
- 'Leren van elkaar', 'zelfstandig leren' en 'werk maken vanuit eigen interesse' zijn goed uit de verf gekomen.
- Door eigen creativiteit aan te boren, is toch nog iets van vrijeschoolonderwijs tot stand gebracht, het voorleven van vindingrijkheid.
- Er kan veel meer online (mits een ieder vaardig is hierin) dan gedacht werd; ook als het gaat om creatieve opdrachten.
- Door persoonlijke feedback (via Google Classroom) zijn volgens leraren leerlingen echt in ontwikkeling gekomen.
- De noodzaak om met elkaar (docent en leerlingen) te overleven, heeft ook geleid tot mooie vondsten. Leerlingen konden hun creativiteit gebruiken om digitale opdrachten te maken.

Negatief

- Met name een aantal kunst- en ambachtsdocenten is erg negatief. Kunstvakken op afstand verzorgen blijft moeilijk.
- Interactie is te gering om werkelijke ontmoetingen tot stand te brengen tijdens de online lessen.
- Digitaal onderwijs lijkt minder oorspronkelijk, waardoor creatieve uitwisseling uitblijft.
- In de 'flow' komen lukt haast niet.
- Vooral in klas 7 was het erg moeilijk om de sociale cohesie van de klas te verzorgen.
- Je kunt niet online 'de hele mens' ontmoeten; dat is juist wezenlijk voor de vrijeschool.
- Spontaneiteit ontbreekt. Daardoor kunnen leerlingen zichzelf minder goed ontdekken.
- Reflecteren en discussiëren ging lastig online (oordeelsvorming is van wezenlijk belang op de vrijeschool).
- Moeilijk om leerlingen elkaar te laten helpen en echt sociale verbondenheid te ervaren.

■ **Stelling 2 - Het is mij prima gelukt om ook op afstand in verbinding te blijven met de hele klas**

De meningen verschillen sterk over deze stelling. Een kleine meerderheid (60.1%) geeft een cijfer van 6 of hoger. Het vaakst is cijfer 6 gekozen (21.4%), gevolgd door cijfer 7 (18.5%) en cijfer 5 (15.6%).

■ **Geef een korte toelichting op Stelling 2**

145 responses

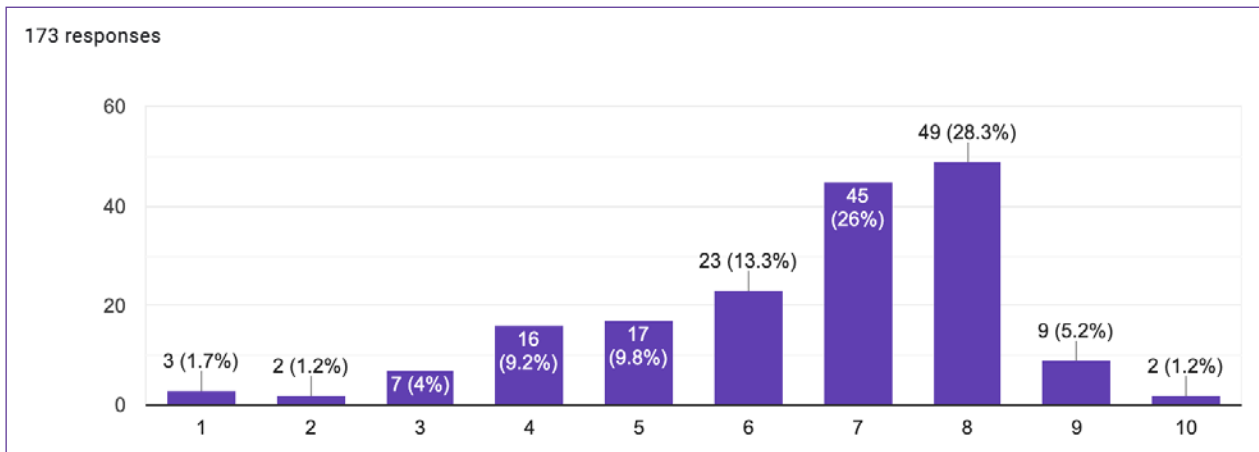
Positief

- Met de mentorklas is dit een aantal leraren goed gelukt.
- Een aantal leraren gaf aan dat leerlingen het fijn vonden om op hun eigen tempo, rustig thuis te kunnen werken.
- Contact met gemotiveerde leerlingen was goed.
- Er is veel en goed onderling gecommuniceerd, waardoor de lijntjes kort bleven en leraren (mentoren) goed doorhadden wat er speelde met en tussen leerlingen.
- Door wekelijks te bellen met de (mentor-)leerlingen is de verbinding goed gebleven, volgens sommige leraren.
- Vooral individueel contact was goed te doen.
- Door het inlassen van praatmomenten: klassikaal, in groepjes en individueel lukte het een flink aantal docenten om in verbinding te blijven met de klas. Daarbij zijn vooral mentoren enthousiast over de wijze waarop ze gewerkt hebben aan de verbinding met de klas.

Negatief

- Moeilijk om de hele klas in het vizier te houden. Sommige leerlingen haakten af. Sommige docenten geven aan dat slechts driekwart of meer van de klas bereikt werd en één kwart moeilijk benaderbaar was of helemaal van de radar verdween.
- Verbinding met klas 9 werd door sommige leraren als lastiger ervaren dan met andere leerjaren.
- Het bijsturen van groepsprocessen is complex.
- Het was moeilijk om op afstand het klasgevoel te laten ontstaan, volgens enkele docenten.
- Vakleraren die klassen dit schooljaar voor het eerst hadden, gaven aan dat het een stuk moeilijker was om een band te creëren en de groep te vormen. De relatie bleef in hun ogen dikwijls afstandelijk.
- Volgens enkele docenten werd het geven van online lessen 'spookachtig', omdat bijna alle leerlingen hun camera uit hadden staan en geen reactie gaven op vragen van de docent. Leerlingen hadden volgens sommige docenten schroom om hun gevoelens te uiten.
- Door te werken met halve groepen (of kleinere groepen) werd er ondanks het online lesgeven toch een zekere verbondenheid gecreëerd, volgens enkele docenten.
- Sommige docenten gaven aan dat leerlingen in de loop van de tijd murw werden van online lesgeven en afhaakten; de klassendynamiek werd volgens deze docenten aangetast.

■ **Stelling 3 - Het is mij prima gelukt om ook op afstand in verbinding te blijven met individuele leerlingen**

Verbinding op afstand met individuele leerlingen is beter verlopen dan met de hele klas. Driekwart van de respondenten (74%) geeft een cijfer 6 of hoger. Het vaakst wordt cijfer 8 gegeven (28.3%), gevolgd door cijfer 7 (26%) en cijfer 23 (13.3%).

■ **Geef een korte toelichting op Stelling 3**

173 responses

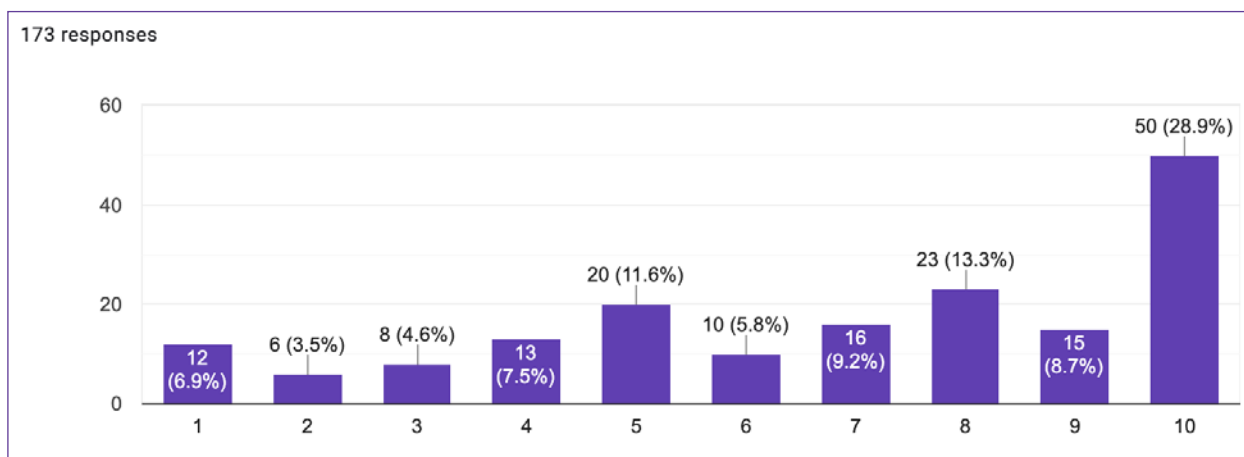
Positief

- Vooral de mentoren geven aan op allerlei manieren op positieve wijze contact te hebben onderhouden met hun leerlingen.
- Er is veel individueel contact verzorgd door een flink aantal docenten.
- Sommige leerlingen bloeiden op door het individueel contact.
- Sommige leerlingen werden meer zichtbaar dan voor de crisis, volgens een aantal docenten.
- Door aanleveren persoonlijke opdrachten van leerlingen (filmpjes e.d.) werd volgens sommige leraren juist de persoonlijke band tussen docenten en leerlingen versterkt.
- Het begeleiden bij werkstukken (eind-, profiel-, periode-) ging volgens een aantal docenten erg goed op afstand.
- Door beeldbellen kreeg je als docent ook een inkijkje in de thuissituatie, waardoor leerlingen meer context kregen, volgens sommige docenten.
- Enkele docenten hebben naast individueel contact (per telefoon, Teams, Whatsapp etc.) ook kaartjes gestuurd naar hun (mentor-)leerlingen waardoor het contact volgens hen versterkt werd.
- In urgente gevallen ontvingen docenten leerlingen op school. Dat werd volgens enkele docenten als prettig en constructief ervaren.

Negatief

- Het was volgens een aantal docenten moeilijk om alle leerlingen individueel te volgen, een enorme tijdsinvestering.
- Moeilijk om echt een verdiepend gesprek te voeren, volgens sommige docenten.
- Contact was soms te vrijblijvend, waardoor leerlingen toch nog konden duiken.
- Soms werkte het individueel contact niet als een leerling weerstand had. Moeilijk om op afstand deze weerstand om te buigen, volgens enkele docenten.
- Lastig om terloops aan leerlingen te vragen hoe het met ze gaat, waardoor een individuele afspraak volgens enkele leraren geforceerd over kan komen.
- Vakleraren geven aan dat het moeilijk was om op afstand individueel contact te verzorgen.
- Het individuele contact ontstond volgens een aantal vakleraren meestal op vraag van leerlingen die extra uitleg vroegen of op het ingelaste spreekuur verschenen.

■ Stelling 4 - Ik hoop dat ik nooit meer afstandsonderwijs hoef te geven

Tweederde van de docenten (66.9%) is het eens tot zeer eens met deze stelling. Er is zelfs een uitschieter te zien bij cijfer 10 (28.9%).

■ Geef een korte toelichting op Stelling 4

173 responses

Positief

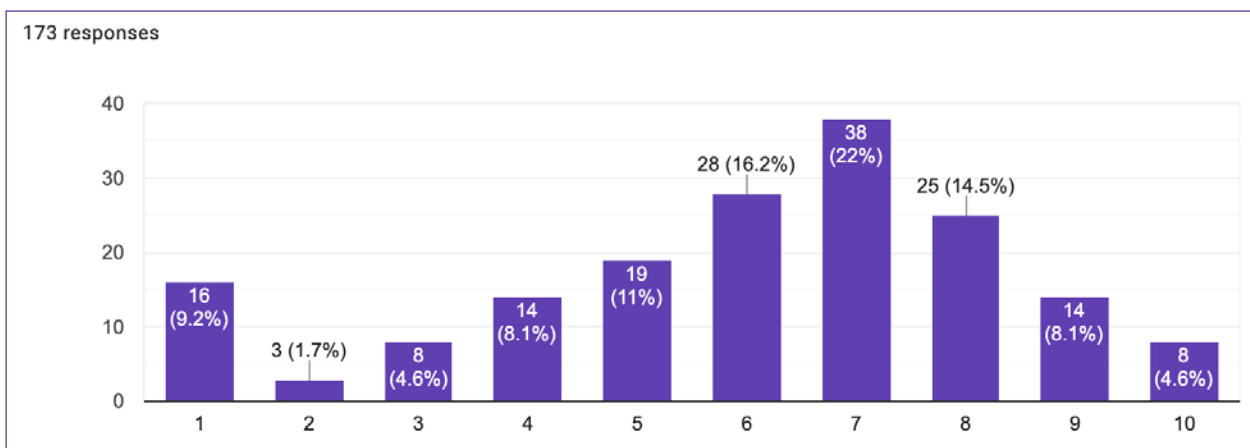
- Sommige leraren geven aan dat er meer gehaald zou kunnen worden uit het verzorgen van afstandsonderwijs, mits er gewerkt wordt vanuit meer visie en duidelijker keuzes.
- Sommige leraren geven aan dat het voor de overprikkelde leerlingen prettig was om in hun eigen omgeving in hun eigen tempo deel te nemen aan het onderwijsproces.
- Enkele leraren geven aan dat er veel creativiteit is losgekomen, bij zowel docenten als leerlingen, waardoor de fysieke afstand toch overbrugd kon worden.
- Het maken van filmpjes werkt stimulerend.
- Enkele docenten geven aan dat het eigenaarschap van leerlingen vergroot is door het afstandsonderwijs en inzetten van Flipping the Classroom e.d.
- Sommige docenten geven aan dat er ook veel voordelen aan online lesgeven kleven; zoals het leren ordenen, structureren, snel contact leggen wanneer nodig, werken in kleine groepjes en differentiëren.
- Sommige docenten geven aan dat de gezamenlijke zoektocht naar mogelijkheden bij zogenaamd onmogelijk op afstand te geven vakken (zoals euritmie, toneel etc.) ook een verrijking was en een nieuw licht op hun vak heeft gegeven.
- Enkele leraren geven aan dat het thuis online werken juist ook prettige kanten had, zoals het combineren van de thuissituatie met een online les tussendoor.
- Enkele leraren geven aan dat een mengvorm van online en in het klaslokaal lesgeven (vier dagen op school, één dag online) tot de mogelijkheden behoort, ook om beter te differentiëren.
- Volgens enkele docenten is het online lesgeven of streamen ideaal voor langdurig zieke leerlingen.

Negatief

- Volgens de meeste docenten is het verzorgen van online les een noodoplossing die het levende contact nooit kan vervangen.
- Ook vinden de meeste docenten dat tijdens online lessen het wezenlijke contact verloren gaat, waardoor leerlingen minder goed (letterlijk en figuurlijk) in beweging komen.
- Een groot aantal docenten geeft aan dat het afstandsonderwijs te weinig effectief was, dat niet alle leerlingen bereikt werden, dat het meer tijd kostte en soms meer leek op bezigheidstherapie dan op vrijeschoolonderwijs.
- Sommige leraren vonden hun werk saaier worden en omslachtig.
- Veel kunstdocenten zijn uiterst negatief. Op afstand is het moeilijk volgens hen om het creatieve proces van leerlingen te begeleiden.

- Sommige leraren geven aan dat het online lesgeven energievretend was en niet heeft geleid tot enthousiasme.
- De kunst van het lesgeven gaat online verloren volgens sommige docenten.
- Enkele docenten geven aan dat het moeilijk is om op afstand te werken aan persoonsvorming en socialisatie.

Stelling 5: Mijn onderwijsaanbod is rijker geworden door de crisis.

Ondanks het feit dat een meerderheid van de docenten liever nooit meer afstandsonderwijs hoopt te moeten geven, geeft een vergelijkbare meerderheid (65.4%) aan dat hun onderwijsaanbod rijker is geworden. Het vaakst wordt cijfer 7 gescoord (22%), gevolgd door cijfer 6 (16.2%) en cijfer 8 (14.5%).

Geef een korte toelichting op Stelling 5

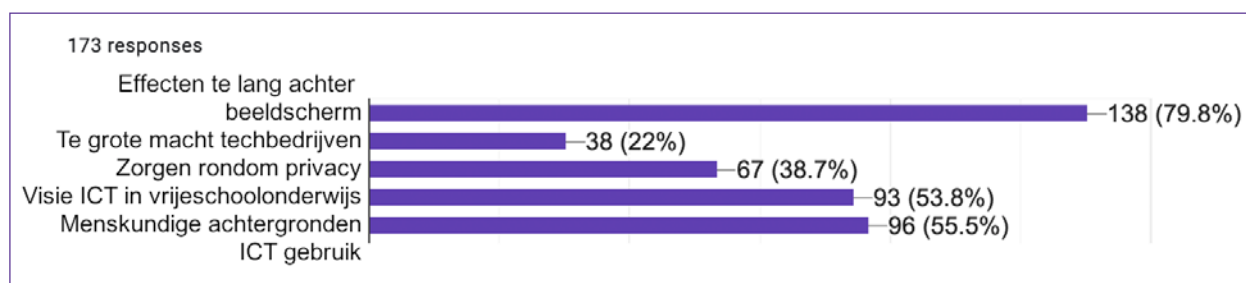
134 responses

Positief

- Veel docenten zeggen veel geleerd te hebben tijdens deze crisis en geven aan hun eigen creativiteit te hebben aangesproken om binnen de gestelde grenzen zo goed mogelijk en zo veelzijdig mogelijk onderwijs te kunnen verzorgen.
- Ook geven veel docenten aan opdrachten en werkvormen ontwikkeld te hebben die ook in het klaslokaal prima te gebruiken zijn.
- Een aantal docenten geeft aan behendiger in multimedia te zijn geworden en dat deze multimedia ook goed toe te passen zijn bij verwerkingsopdrachten van zowel vak- als periodelessen.
- Veel docenten geven aan dat in het gezamenlijk beleven van een crisis een grote openheid ontstond tussen (mentor-)leerling en docent.
- Docenten zeggen behendiger te zijn geworden in digitale tools en willen hier blijvend gebruik van maken. Daarbij geven sommige docenten aan dat het gebruik van eigen gemaakte filmpjes hun onderwijs heeft verrijkt. Ook ondersteunende programma's zoals LessonUp en ook digitaal materiaal van verschillende methodes zijn volgens docenten bruikbaar om te differentiëren op tempo en niveau.
- Ook geven veel docenten aan dat het gebruikmaken van Teams, de ELO van Magister, Google Classroom en itslearning (mits goed ingericht en vaardig genoeg) heeft geleid tot een gestructureerd aanbod en de mogelijkheden heeft vergroot om leerlingen te volgen.
- Een aantal docenten geeft aan hun lesonderwerpen verbonden te hebben aan de actualiteit en meer los te zijn gekomen van de methode.
- Een aantal docenten geeft aan dat hun instructie beknopter en beter is geworden dan voor de crisis.
- Veel docenten hebben opnieuw naar hun lesstof of het leerplan gekeken, en focus weten aan te brengen. Daarnaast geeft een aantal docenten aan dat hun opdrachten duidelijker zijn geworden. Volgens hen komt dat de leerlingen ten goede.

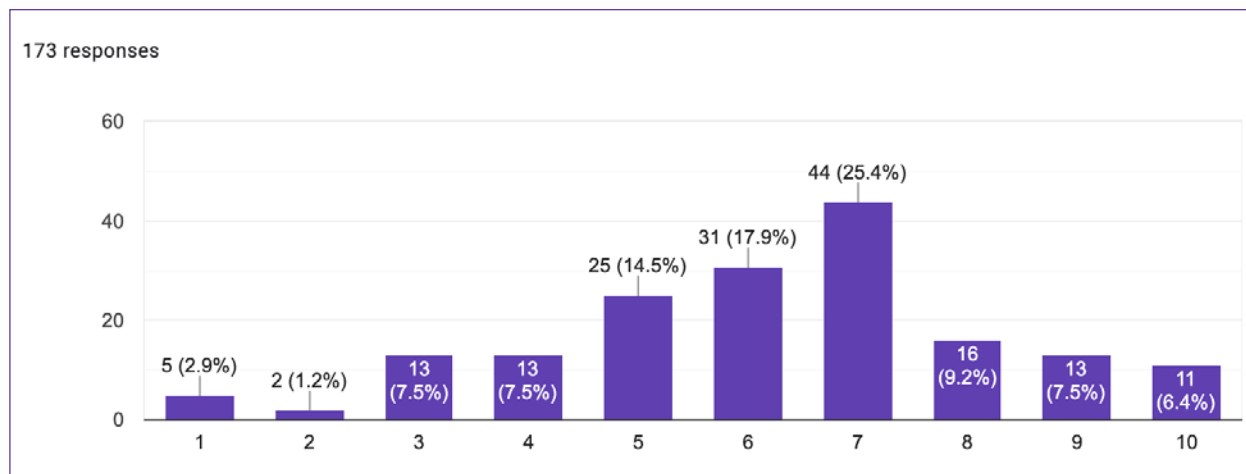
Negatief

- Sommige docenten zijn vastgelopen bij het online lesgeven en hopen dat ze dit nooit meer hoeven te doen.
 - Enkele docenten die geen lessen online hebben gegeven (maar enkel huiswerkopdrachten hebben verzorgd via een digitale leeromgeving zoals Magister) geven aan dat hun onderwijs verarmd is en dat ze deze periode niet nog eens willen meemaken.
 - De spontaniteit waarmee een opdracht of instructie ter plaatse kan wijzigen, ontbreekt, waardoor het onderwijs op afstand volgens sommige docenten saai wordt en onpersoonlijk.
 - Ook geven enkele docenten aan dat hun onderwijs verschaald is, zonder dit verder te expliciteren.
- **Peiling - door de versnelde digitalisering in maart-april-mei was er weinig tijd om stil te staan bij de 'negatieve bijwerkingen' van werken met digitale tools. Geef hieronder aan welke thema's wat jou betreft meer aandacht verdienen indien er weer een lockdown komt:**

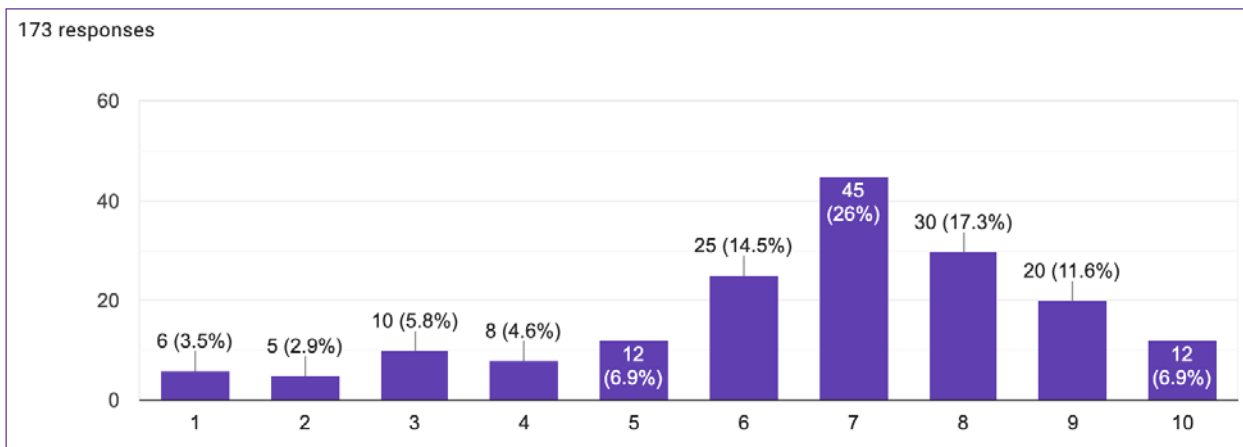
Een grote meerderheid van de docenten (79.8%) maakt zich zorgen over de effecten van te lang achter het beeldscherm zitten. Verder willen zij meer aandacht voor 'menskundige achtergronden op ICT' (55.5%) en 'een algemene visie op ICT' (53.8%).

- **Hoe stond je voor de crisis als docent tegenover lesgeven met digitale middelen?**

De meningen zijn verdeeld, maar tweederde van de docenten (opgeteld 66.4% geeft cijfer 6 of hoger) stond voor de crisis positief tot zeer positief tegenover lesgeven met digitale middelen. Het vaakst wordt cijfer 7 gegeven (25.4%), daarna cijfer 6 (17.9%) en cijfer 5 (14.5%).

■ Hoe sta je nu als docent tegenover lesgeven met digitale middelen?

Ten opzichte van de vorige vraag is een kleine verschuiving zichtbaar: een grotere meerderheid van de docenten (76.3%) geeft nu een cijfer 6 of hoger. Het vaakst wordt cijfer 7 gescoord (26%), gevolgd door cijfer 8 (17.3%) en cijfer 6 (14.5%). Gemiddeld zijn de docenten dus iets positiever gaan denken over lesgeven met digitale middelen.

■ Stel er komt weer een lockdown, wat ga je dan absoluut anders doen qua afstandsonderwijs?

173 responses

Organisatie

- Visie ontwikkelen over hoe digitale middelen ondersteunend zijn bij het geven van vrijeschoolonderwijs, zonder doel op zich te worden.
- Duidelijker visie vanuit school inclusief keuzes van te gebruiken digitale tools. Maar ook ontwikkelen van een gedragscode hoe je je online dient te gedragen, inclusief omgang met afwezigheid etc. Daarbij geven enkele docenten aan dat er ook goed gekeken moet worden naar de belasting van docenten bij het geven van afstandsonderwijs.
- Bovendien geven opvallend veel docenten aan dat de organisatie van het online lesgeven strakker, duidelijker en simpeler moet, waardoor het voor alle partijen duidelijk is wat er gebeurt.
- Het onderwijs zo inrichten dat het minder een topdown gebeuren is, maar meer een ontwikkelingsweg van zowel leraren als leerlingen.
- Balans tussen werk en privé vinden.
- Meer filmpjes, PowerPointpresentaties, waardoor er meer tijd is voor individueel contact.
- Docenten geven aan dat de online lessen (instructiemomenten) korter kunnen, waardoor er meer tijd is voor differentiatie, maar er ook ruimte is tussen de lessen om als docent even op te laden.
- Sommige docenten geven expliciet aan dat ze leerlingen hun werk nooit meer via de email (Whatsapp) willen laten inleveren.

Lesstofaanbod

- Sommige kunstdocenten (beeldend) geven aan een volgende keer stelselmatig materialen te willen verstrekken opdat leerlingen toch thuis kunnen werken.
- Enkele euritmieleeraren geven aan materialen te willen verstrekken (staven) en leerlingen/ouders willen verzoeken een geschikte ruimte binnenshuis te vinden om oefeningen te doen.
- Sommige docenten geven aan direct de juiste tools te willen inzetten om gestructureerd in een nieuwe online routine te komen.
- Een aantal docenten geeft aan meer gebruik te willen maken van onlinemogelijkheden zoals Breakout Rooms, voor activerende werkvormen.

Evalueren en monitoren

- Sommige docenten vinden dat de organisatie van het gebruik van digitale tools beter moet. Ook vinden ze dat er een duidelijke digitale inleverplek voor opdrachten van leerlingen (niet via meerdere kanalen) moet worden vastgesteld inclusief strakker hanteren van deadlines.
- Een aantal docenten vindt dat er eerder feedback gegeven moet worden aan leerlingen om de zelfreflectie te vergroten en zelfwerkzaamheid te verbeteren.
- Enkele docenten zouden meer digitaal (formatief) laten toetsen.

Contact met leerlingen

- Sommige docenten geven aan meer en eerder contact te willen hebben met individuele leerlingen over hun leerproces en -vorderingen.
- Sommige docenten willen op school oefenen met de verschillende online tools, om leerlingen voor te bereiden op een volgende lockdown. Er wordt door veel leraren aangegeven dat digitalisering op een bepaalde wijze uit moet gaan maken van het curriculum, opdat leerlingen digitaal beter geletterd zijn bij een volgende lockdown.
- Sommige docenten geven aan meer met kleinere groepjes (of maatjes) te willen werken opdat de betrokkenheid vergroot wordt.

Contact met het team

- Sommige docenten zouden meer het gesprek met elkaar willen aangaan om te leren van elkaar.
- Enkele docenten zouden betere afspraken willen maken binnen de sectie over wat en hoe er online lesgegeven wordt.
- Sommige docenten geven aan dat ze veel werkdruk hebben ervaren door het zich eigen maken van nieuwe technieken. Ook leeft er de behoefte onder een aantal docenten om met elkaar afspraken te maken over wanneer je wel en wanneer niet bereikbaar bent voor leerlingen en ouders, als er weer een lockdown plaatsvindt.

Contact met ouders

- Duidelijker communiceren welk beleid de school heeft en wat ouders kunnen verwachten van docenten (en wat niet).
- Er wordt ook door sommige docenten gesuggereerd om met een (online) spreekuur te werken voor ouders.
- Enkele euritmieleeraren geven aan met ouders te communiceren over de meerwaarde van het vak ten tijde van digitalisering.

4. Conclusies

Organisatie

Geconcludeerd kan worden dat docenten op een intensieve zoektocht zijn gegaan naar digitale tools om hun lesstof zo goed mogelijk vorm te geven en over te brengen aan de leerlingen. Ook geven veel docenten aan behoefte te hebben aan een gezamenlijk opgestelde visie, door docenten en leerlingen, over de inzet van digitale tools en de gedragscode die hiervoor geldt (zoals te allen tijde de camerafunctie gebruiken; aanwezigheidsplicht etc.) Docenten onderstrepen dat voor alle partijen (ouders, leerlingen en docenten) gezocht moet worden naar eenduidigheid en een vaste structuur van het online onderwijs. Geconcludeerd kan worden dat het omgaan met digitale tools geen vanzelfsprekendheid is voor docenten en leerlingen, waardoor de digitale tools niet optimaal konden worden ingezet ter ondersteuning van het afstandsonderwijs.

Geconcludeerd kan worden dat veel docenten gebruik maakten van de schooleigen digitale leeromgeving die de school ook al voor de crisis gebruikte. Vooral wordt Magister gebruikt (72.8%). De meeste docenten die gebruik maakten van Magister zijn hier tevreden over. Geconcludeerd kan worden dat de ELO (elektronische leeromgeving) van Magister volgens docenten goede toepassingen heeft om huiswerkopdrachten klaar te zetten en gemaakt werk te ontvangen en te monitoren. Ook als communicatiekanaal biedt Magister goede mogelijkheden; daarbij geven enkele docenten aan dat Magister verouderd is en onnodig complex.

Daarnaast valt op dat een grote groep aangeeft de lesstof op een andere manier aangeboden te hebben dan via de digitale leeromgevingen die in de vragenlijst zijn opgenomen. Daarbij wordt expliciet aangegeven dat MS Teams (20,2%) door een aantal docenten als digitale leeromgeving is ingezet. Ook hier zijn de docenten tevreden over. Iets minder zijn ze tevreden over de conferentietool van MS Teams, wegens het beperkt aantal leerlingen dat in beeld is. Google Classroom wordt ook door een aantal docenten met succes gebruikt (12.7%) evenals de conferentietool Google Meet en Zoom, waarbij docenten concluderen dat de toepassingen van Zoom de interactie tussen leerlingen bevordert (Breakout Rooms).

Veel docenten vinden de combinatie van Magister met een conferentietool (waarbij Zoom en Meet op veel enthousiasme kunnen rekenen) ideaal om hun afstandsonderwijs vorm te geven.

Docenten die hun lesstof niet via een door school gebruikt systeem hebben aangeboden noemen vooral gebruik gemaakt te hebben van email (22%) en Whatsapp (19%).

Er kan echter ook geconcludeerd worden dat zowel de email als het gebruik van Whatsapp weinig positieve reacties heeft gekregen van docenten, wat betreft het aanbieden van lesstof of het ontvangen van gemaakt werk. Geconcludeerd kan worden dat deze digitale tools niet geschikt zijn voor het aanbieden van lesstof. Het vermengen van werk & privé (Whatsapp) wordt vaak als negatief effect ervan genoemd. Maar ook de chaotische werking van beide tools. Het is moeilijk om individuele leerlingen te volgen, gestructureerd te werken en het overzicht te bewaren. Wel kan Whatsapp of email ingezet worden om contact te leggen met leerlingen.

Lesstofaanbod

De meeste docenten zijn redelijk tot erg tevreden over de wijze waarop zij de lesstof hebben aangeboden. Zij geven aan hiervoor hun eigen creativiteit aangeboord te hebben door filmpjes te maken, PowerPointpresentaties te ontwerpen en originele, actuele opdrachten te bedenken.

Docenten hebben hun onderwijs opnieuw vormgegeven en zijn ondanks de beperkingen, inherent aan het geven van onderwijs op afstand, enthousiast over een aantal gedane vondsten evenals over het herontwerpen en verduidelijken van al bestaande lesstof.

Er zijn prachtige periodes ontworpen waarbij docenten ook in de verwerkingsopdrachten leerlingen hebben uitgedaagd om multimedia in te zetten.

Vakdocenten geven aan dat ondanks het feit dat de verbinding met de groep als moeilijk werd ervaren (vooral klas 9), sommigen van hen toch succesvol kleine groepjes hebben samengebracht om online te kunnen werken.

Een aantal kunstdocenten is negatief over het online aanbieden van lesstof, en vooral over het leerproces, dat maar moeizaam op gang kwam doordat de directe feedback uitbleef. Ook geven enkele kunstdocenten aan dat ze het contact met hun leerlingen hebben gemist omdat ze alleen via Magister de opdrachten verstrekten. Er zijn echter ook kunstdocenten die originele kunstlessen hebben verzorgd en aangeven dat leerlingen mooier werk hebben geleverd dan tijdens de gewone lessen. Zelfs euritmie is met succes op afstand gegeven en gevolgd door leerlingen, volgens enkele docenten.

Geconcludeerd kan worden dat docenten het moeilijk vonden om het wezenlijke van een vrijeschoolles online te vangen. Daarbij werd vooral de interactie tijdens een online les via een conferentietool als gebrekkig ervaren, waardoor onduidelijk was of de lesstof overkwam. Er kan volgens een aantal docenten geen 'flow' ontstaan.

Evalueren en monitoren

Geconcludeerd kan worden dat docenten veel opdrachten hebben verstrekt en ontvangen, tijdens de crisis. Leerlingen leverden meestal hun huiswerk aan in de vorm van een tekstbestand (78.6%), via een filmpje (46.8%) of via een foto (36.4%). Een grote meerderheid van de docenten gaf een reactie aan de leerlingen bij het ontvangen van het gemaakte huiswerk. Een meerderheid van de docenten geeft aan dat er soms een conversatie ontstond over het gemaakte werk (via de email, 67%, MS Teams, 32%, via Zoom 25%, Google Meet, 12%, gewoon bellen 15%).

Ook kan voorzichtig geconcludeerd worden dat er op een andere manier dan voor de crisis gangbaar was door docenten met toetsing is omgegaan.

Opvallend is dat bijna een derde (28.3%) van de respondenten aangeeft niet getoetst te hebben. Verder is het meest gewerkt met formatieve toetsen (59%), gevolgd door summatief toetsen (46.2%).

Docenten zijn tevreden over het geven van feedback op het werk van leerlingen. Wel werd het zicht op het werk van leerlingen als wisselend ervaren, waarbij docenten ook aangaven matig tevreden te zijn over hun zicht op de ontwikkeling van leerlingen. Sommige leerlingen waren online letterlijk of figuurlijk onzichtbaar, en daardoor uiteraard niet te volgen. In het kwalitatieve deel wordt door leraren nog aangegeven dat individuele begeleiding van bijvoorbeeld profielwerkstukken online juist als effectief werd ervaren, omdat de voortgang goed te monitoren was en de feedback (middels scherm delen) direct en concreet was.

Contact met leerlingen

Docenten zijn tevreden tot zeer tevreden over de gebruikte digitale tool om zowel het contact met individuele leerlingen als met groepen leerlingen te verzorgen. Daarbij hebben alle docenten individueel contact gehad. Het contact vond meestal plaats via een conferentietool. Zowel het individuele contact als het contact met de groep werd verliep naar tevredenheid (via Zoom 37%, Teams 34%, of Meet 19%). Vanuit de opmerkingen kan geconcludeerd worden dat vooral Zoom en Meet voor grote groepen goed functioneren, waarbij Zoom door de toepassing van de Breakout Rooms op veel enthousiasme kon rekenen. Nadeel van Zoom is dat de onbetaalde versie slechts 40 minuten toepasbaar is per sessie, en minder faciliteiten kent dan de betaalde versie.

Teams werd voor kleine groepen en individuele leerlingen als een fijne conferentietool aangemerkt, maar niet voor grote groepen, wegens gebrek aan zichtbaarheid van leerlingen.

Wel kan geconcludeerd worden dat er een groot verschil is ervaren tussen het individuele contact en het contact met de groep of klas. Daarbij werd het individueel contact als arbeidsintensief maar noodzakelijk ervaren door docenten. Geconcludeerd kan worden dat het individuele contact tot verrassende en

onverwachte ontmoetingen heeft geleid, maar dat sommige leerlingen die onzichtbaar waren ook in het individuele contact lastig te bereiken waren.

Het contact met leerlingen in groep of klas werd in de toelichting als een stuk complexer ervaren. Niet zozeer de conferentietool als wel het gedrag van leerlingen online werd als moeizaam beleefd. Geconcludeerd kan worden dat het online lesgeven aan groepen vraagt om een herbezinning op het gedrag en de 'schoolregels' die online gelden voor alle leerlingen.

Docenten, vooral mentoren, lijken er veel aan gedaan te hebben om de onderlinge verbondenheid tussen leerlingen te bevorderen, door samenwerkingsopdrachten te ontwerpen, online theedrinken te organiseren, huisconcerten op afstand te organiseren, etc. Ondanks de grote afstand en de soms gekunstelde online werkelijkheid kan geconcludeerd worden dat een flink aantal docenten erin geslaagd is om middels een grote vindingrijkheid het onderlinge contact tussen leerlingen te stimuleren.

Contact met het team

Docenten zijn tevreden over de ingezette conferentietool bij de vergaderingen, waarbij in de meeste gevallen Zoom is ingezet (46%), maar ook Teams (31%) en Meet (18%).

Geconcludeerd kan worden dat het vergaderen op afstand z'n voordelen en z'n nadelen kent. Het elkaar zien, korte efficiënte online vergaderingen, sociale hygiëne en onafhankelijk van plek kunnen vergaderen werden als voordelen genoemd. Vermoeidheid, geen inhoudelijke verdieping, uitblijven van wezenlijk contact en vooral passiviteit werden als nadelen genoemd. Goed voorzitterschap is vaak genoemd als sterk bepalende factor bij succesvol vergaderingen op afstand. Geconcludeerd kan worden dat het vormgeven van een online vergadering een kunst op zich is waarbij zowel lengte en vorm aandacht behoeven.

Contact met ouders

De meeste docenten (72%) hebben contact gehad met ouders, vooral via de mail (80%) of de telefoon (67%) en in mindere mate Whatsapp (26%). De meeste docenten zijn hier tevreden over. Geconcludeerd kan worden dat een grote meerderheid contact heeft gehad met ouders. Toch moeten we ook concluderen dat 28% geen contact met ouders heeft gehad, wat gezien de duur van de crisis opvallend is.

Peiling, eigen mening

Vrijeschoolonderwijs op afstand:

Docenten geven aan dat het ondanks hun digitale worstelingen voldoende gelukt is om vrijeschoolonderwijs op afstand te verzorgen. En dat juist in het zoeken naar mogelijkheden om de onlinewerkelijkheid optimaal te benutten veel creativiteit is vrijgekomen. Hierdoor zijn er mooie vondsten ontstaan, interessante werkvormen ontwikkeld, en nieuwe vormen van differentiatie ingezet om het leerproces te bevorderen.

Het merendeel van de docenten geeft daarnaast aan dat het wezenlijke van vrijeschoolonderwijs niet online te vangen is, en dat aspecten als socialisatie en persoonsvorming onder druk komen te staan tijdens het geven van afstandsonderwijs. Ook is het online moeilijk om spontaan en humoristisch te zijn waardoor 'de flow' nauwelijks kan ontstaan, volgens veel docenten.

Verbinding met leerlingen op afstand:

Docenten zijn voldoende tevreden over de verbinding die zij met de klas zijn aangegaan. Daarbij is een verschil zichtbaar tussen mentoren en vakdocenten. Mentoren geven aan dat het goed gelukt is om op allerlei ludieke manieren volgens vaste structuren de verbinding met hun klas te blijven verzorgen. Daartegenover staan de vakdocenten, die het soms lastiger vinden om de band met een klas aan te gaan, vooral als ze deze klas nog niet goed kennen. Klas 9 wordt expliciet genoemd als moeilijke klas om zich mee te verbinden. Geconcludeerd kan worden dat er ook leerlingen zijn geweest die moeilijk tot niet te bereiken waren, ondanks extra inspanningen.

Ook kan worden geconcludeerd dat het contact met individuele leerlingen door docenten als beter is ervaren dan contact met de hele klas, waarbij in het beste geval leerlingen opbloeden die voor de crisis

niet goed zichtbaar waren. Wel heeft de inzet van docenten om individuele leerlingen te spreken en feedback te geven extra tijdsinvestering gevraagd.

Nooit meer afstandsonderwijs:

De meeste docenten zouden het liefste geen afstandsonderwijs meer willen geven, vanwege de online worstelingen, het uitblijven van wezenlijk contact en de afstandelijke interactie ondanks de positieve ervaringen die er ook wel degelijk zijn geweest.

Door de crisis verrijkt onderwijs:

Het merendeel van de docenten geeft aan dat hun onderwijs door de crisis desondanks verrijkt is.

Geconcludeerd kan worden dat veel docenten hun onderwijs opnieuw hebben onderzocht en ontworpen. Daarbij hebben zij bij hun instructie, didactiek en bij de verwerkingsopdrachten hun creativiteit optimaal ingezet. Ook hebben ze ingezet op meer duidelijkheid. Want volgens hen is juist duidelijkheid in instructie-op-afstand van groot belang, om afhaken te voorkomen. De opgedane kennis en ervaring willen veel docenten nu ook inzetten in de klas.

Effecten digitalisering:

Een grote meerderheid maakt zich zorgen over de effecten van digitalisering en de lengte van schermtijd op de ontwikkeling van leerlingen. Wel is het beeld over digitalisering iets positiever geworden dan dat dit was voor de crisis.

5. Aanbevelingen

Op grond van bovenstaande dient zich een aantal aanbevelingen aan die we graag willen delen. De aanbevelingen die wij doen zijn ingegeven door de ervaringen van de docenten die meededen aan dit onderzoek en spitsen zich toe op het geven van afstandsonderwijs. Wij hopen van harte dat een tweede uitbraak van Corona uitblijft, maar als dit wel het geval is, willen we met onze aanbevelingen een bijdrage leveren aan een goede voorbereiding op het verzorgen van afstandsonderwijs.

Wij realiseren ons dat er nog talloze vragen onbeantwoord zijn gebleven die op de scholen en in den lande verder uitgewerkt zouden kunnen worden over het gebruik van digitale middelen in relatie tot vrijeschoolonderwijs. Vragen zoals wanneer digitale middelen het leerproces van leerlingen ondersteunen of juist belemmeren. Of vragen zoals welke digitale creatieve uitingen onderdeel uit kunnen gaan maken van het vrijeschoolleerplan, zoals, leren programmeren, film maken, robotica etc. En dan is er nog het vraagstuk hoe de leerlingen voorbereid worden op de door data gestuurde samenleving die steeds meer online vorm krijgt en afhankelijk is van systemen. Graag gaan we in gesprek met scholen over deze vragen, maar ook over de aanbevelingen die wij naar aanleiding van de analyse van de vragenlijst hieronder geven.

1. Ontwikkel met je team een visie op het verzorgen van afstandsonderwijs, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen de middenbouw en de hogere leerjaren. Klas 9 verdient extra aandacht, omdat het in deze jaarlaag, gezien de leeftijdsfase, complexer lijkt om verbinding op afstand te creëren.
2. Kom vanuit de gezamenlijk geformuleerde visie tot een operationalisering van deze visie in een structuur en plan van uitvoering.
3. Maak keuzes in het gebruik van digitale tools waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen:
 - Digitale leeromgevingen zoals Magister, Teams, Google Classroom, itslearning etc.
 - Conferentietools waarmee leerlingen en leraren elkaar kunnen ontmoeten tijdens online lessen of om leerlingen in een groep of individueel te spreken. De twee systemen die door de leraren als overwegend positief zijn ervaren, zijn Google Meet en Zoom. De veiligheid met betrekking tot AVG van vooral Zoom is in opspraak geweest, maar lijkt na enkele aanpassingen door het bedrijf op orde te zijn gemaakt. Dit verdient wel extra aandacht wanneer verschillende systemen met elkaar worden vergeleken. Belangrijk is het om de functionaliteiten van de systemen goed te onderzoeken. Met Zoom kan je met meer deelnemers in beeld communiceren dan met Teams; dat is voor klassikale lessen prettig, zo niet noodzakelijk. Het nadeel van Zoom is, dat het slechts gedurende 40 minuten gratis voorhanden is.

Er zijn ook andere systemen op de markt die beschikken over interessante functionaliteiten en die daarom het onderzoeken waard zijn.

Door het maken van keuzes worden digitale tools enkel ingezet waarvoor ze bedoeld zijn. Whatsapp bijvoorbeeld is geen tool om lesmateriaal mee te delen of opdrachten te laten inleveren. Dit geldt ook voor email. Door keuzes te maken en digitale tools met elkaar te stroomlijnen, kan je duidelijk zijn naar ouders en leerlingen. Daarnaast beschermt het leraren, waardoor je niet dag en nacht bereikbaar hoeft te zijn voor leerlingen en hun ouders. Voor individueel contact kan uiteraard de telefoon gebruikt worden met of zonder camerafunctie.

4. Train leraren, leerlingen en ouders in het omgaan met de gekozen digitale tools, ook al zijn dat tools (zoals de ELO van Magister) waar docenten en leerlingen al ervaring mee hebben opgedaan.
5. Stel samen met de leerlingenraad een gedragscode op voor het online verkeer in het algemeen en de online lessen in het bijzonder. Daarbij strekt het tot aanbeveling om een aanwezigheidsplicht te hanteren (als ware het een gewone les) en de camerafunctie verplicht aan te zetten tijdens de klassikale online lessen, om vormen van interactie mogelijk te maken.
6. Maak samen met met ondersteuningsteam een plan voor als leerlingen onder de radar verdwijnen.

■ Lesstofaanbod

7. Maak per sectie als afgeleide van de gezamenlijk geformuleerde schoolvisie vak gerelateerde afspraken. Spreek af op welke wijze je omgaat met de PTA-eisen, de afname van toetsen en de soort toets die afgenomen wordt (goede verhouding summatieve- en formatieve toetsen). Daarbij zou naast de PTA- eisen ook expliciet een plan moeten worden opgesteld waarbij ingezet wordt op sociale verbondenheid en persoonsvorming.
De kunstsectie raden we aan ook online lessen te ontwerpen, inclusief manieren van feedback geven, gekoppeld aan opdrachten die thuis gedaan kunnen worden. Wij denken dat juist de kunstvakken in een crisis van eminent belang zijn voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen.
8. Ga in de sectie aan de slag met de online didactiek. Onderzoek wat de online mogelijkheden zijn en maak afspraken over welke manieren van online lesgeven gehanteerd worden. Daarbij strekt het tot aanbeveling om coöperatieve werkvormen toe te passen (zoals het werken in kleine gedifferentieerde groepjes).
9. Bekwaam je verder in het maken van het maken van eigen instructiefilmpjes en PowerPointpresentaties. Deze zijn ook te gebruiken bij het onderwijs op school in de klas, maar ook handig als materiaal voor zieke leerlingen.

■ Evalueren en monitoren

10. Laat leerlingen zelf feedback geven op elkaars- en op hun zelfgemaakte werk. Organiseer deze feedback via de mogelijkheden van de gekozen digitale tool (dus niet per email of WhatsApp). Daarnaast raden we aan formatieve en summatieve toetsen in te zetten (zie aanbeveling 6).

■ Contact met leerlingen (individueel en in groepsverband)

11. Verzorg alle lessen online bij een volgende crisis en vul niet slechts een gedeelte van het lesrooster. En maak, uitgaand van de geformuleerde visie, keuzes in de lengte van de online les en verken de mogelijkheid om met kleinere groepen te werken.
12. Voor mentoren geldt, spreek aan de hand van de specifieke behoeften per jaarlaag in het verlengde van de geformuleerde visie een werkwijze af voor het mentoraat. Ook moet er een invulling geformuleerd worden voor het mentoruur. Kijk daarbij ook naar de tijdsinvestering van de mentor. Naast de klassikale online momenten, waarvoor veel goede inhoudelijke vondsten zijn gedaan in den lande, zouden mentoren ook kunnen werken met vaste groepjes die ze op toerbeurt wekelijks spreken, in plaats van elke leerling individueel te bellen.
13. Voor vakdocenten geldt, maak afspraken over aard en frequentie van feedback, aansluitend op de ontwikkelde visie van school en sectie. Daarbij strekt het tot aanbeveling om maandelijks gerichte feedback te geven aan individuele leerlingen (en ouders) over hun leerproces.

■ Contact binnen het team

14. Laat wekelijks de vergaderingen online doorgaan (maar korter dan gebruikelijk; richtlijn is 1,5u) en waar mogelijk toch op school af te spreken (afhankelijk van de dan geldende voorschriften), waarbij goed onderzocht moet worden hoe het zenden van informatie afgewisseld kan worden met interactie. Daarbij is het van belang dat er naast de praktische zaken ook ruimte is voor persoonlijk welbevinden tijdens een dergelijke crisis. Dit zou prima in kleinere groepjes online uitgewisseld kunnen worden.

■ Contact met ouders

15. Communiceer meer met ouders dan gebruikelijk. Daar lijken ouders in tijden van crisis veel behoefte aan te hebben. Er zijn goede voorbeelden genoemd van weekbrieven die aan alle ouders verstuurd werden waarbij de afspraken en mogelijke wijzigingen van beleid genoemd werden. Communiceer met ouders over de door school geformuleerde visie en over hoe deze visie er in de praktijk uit ziet. Communiceer daarnaast met ouders over wat van de leerlingen wordt verwacht als het gaat om aanwezigheid online en het maken van huiswerk. Vertel ouders ook wanneer ze bij wie (mentor, vakdocent of schoolleiding) terecht kunnen.

16. Communiceer op een systematische wijze, via een digitale tool die hiervoor door de school is gekozen, frequenter dan gebruikelijk met ouders over de ontwikkeling van hun kind om afhaken of uitval te voorkomen.

NB: de ethische aspecten van keuzes voor ICT-toepassingen

Elke school maakt haar eigen keuzes met betrekking tot de inzet van ICT-toepassingen. Deze keuzes hebben echter implicaties: kies je voor diensten van techreuzen Microsoft en Google, of ga je voor een Open Source oplossing, ofwel vrije software, zoals Moodle en Big Blue Button? De groeiende invloed van de grote techreuzen op het onderwijs en het dagelijks leven van mensen is een belangrijk thema, maar dat is niet meegenomen in dit onderzoek. Er is slechts uitgegaan van de keuzes die scholen en docenten gemaakt hebben en de ervaringen die ze daarmee gehad hebben. Het is onzes inziens aan elke school om zelf de morele implicaties in te schatten van de digitale tools die ze inzetten.

Vondellaan 50
3521 GH Utrecht
T: (030) 281 96 56
E: admin@bvs-schooladvies.nl
I: www.bvs-schooladvies.nl

VERENIGING van *vrijescholen*

Bureau
Jeugd & Media